

**ŠEŠTASIS PRANEŠIMAS APIE JUNGTINIŲ TAUTŲ KONVENCIJOS DĖL VISŲ
FORMŲ DISKRIMINACIJOS PANAIKINIMO MOTERIMS ĮGYVENDINIMĄ
LIETUVOJE**

Santrumpų sąrašas

- ANK– Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas
- BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas
- CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
- DK – Lietuvos Respublikos darbo kodeksas
- IRD – Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos
- JPSPP – Jaunimui palankios sveikatos priežiūros paslaugos
- KAM – Krašto apsaugos ministerija
- Ketvirtoji programa – Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2015 m. vasario 4 d. nutarimu Nr. 112
- Komitetas – Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas
- Konvencija – Jungtinių Tautų konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims
- LGĮ – Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas
- LGKT – Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba
- LR - Lietuvos Respublika
- MVLGĮ – Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas
- NPL – Naujagimiui palankios ligoninės
- NTA – Nacionalinė teismų administracija
- NVO – nevyriausybinių organizacijų
- Rekomendacijos Lietuvai – Komiteto 2014 m. Baigiamieji pastebėjimai dėl penktojo Lietuvos Respublikos periodinio pranešimo (CEDAW/C/LTU/5)
- SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
- SAM – Sveikatos apsaugos ministerija
- SPC – specializuoti pagalbos centrai
- Stambulo konvencija – Europos Tarybos konvencija „Dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo“
- ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija
- TM – Teisingumo ministerija
- TMD – Tautinių mažumų departamentas
- ŪM – Ūkio ministerija

UPC – Ugdymo plėtotės centras

URM – Užsienio reikalų ministerija

Veiksmų planas - Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo veiksmų planas

VRM – Vidaus reikalų ministerija

VSAT URC – Valstybės sienos apsaugos tarnybos Užsieniečių registracijos centras

IŽANGA

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė teikia Šeštąjį pranešimą apie Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims įgyvendinimą Lietuvoje (toliau – šis pranešimas) pagal Konvencijos 18 straipsnio 1 dalies b punktą. Rengiant šį pranešimą atsižvelgta į Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto patvirtintas pranešimų rengimo gaires ir bendrąsias rekomendacijas. Pranešime pateikiama informacija atspindi 2011–2017 m. laikotarpį.
2. Šį pranešimą pagal visų ministerijų ir kitų institucijų pateiktą medžiagą parengė socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. A1-33 sudaryta komisija, kurios nariai yra Krašto apsaugos ministerijos (toliau – KAM), Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM), Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – SAM), Teisingumo ministerijos (toliau – TM), Ugdymo plėtotės centro (toliau – UPC) prie Švietimo ir mokslo ministerijos (toliau – ŠMM), Užsienio reikalų ministerijos (toliau – URM) ir Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM) atstovai.
3. Šis dokumentas parengtas iš esmės atsižvelgiant į Komiteto 2014 m. baigiamuosius pastebėjimus dėl Penktojo¹ Lietuvos Respublikos periodinio pranešimo (toliau – rekomendacijos Lietuvai).
4. Jo projektą 2018 m. gegužės 24 d. apsvaustė Moterų ir vyrų lygių galimybių komisija, kurią sudaro įvairių ministerijų, nevyriausybinė organizacijų (toliau – NVO) atstovai, į posėdžius kviečiami Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atstovai ir kiti. Be to, šio pranešimo projektas paskelbtas SADM tinklalapyje, kad visi pageidaujantys galėtų su juo susipažinti.

INFORMACIJA PAGAL KONVENCIJOS STRAIPSNIUS IR REKOMENDACIJAS LIETUVAI

5. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 9 dalies.** Konvencija ir Fakultatyvus protokolas viešinami ir prieinami SADM, URM, Lietuvos moterų lobistinės organizacijos interneto svetainėse, taip pat prieinami viešame Teisės aktų registre². Komiteto rekomendacijos Lietuvai ir bendrosios rekomendacijos (toliau – Rekomendacijos) viešinamos SADM interneto svetainės moterų ir vyrų lygybės skiltyje³. 2014–2016 m. buvo surengti įvairūs mokymai, įskaitant teisėjų mokymus (Priedai nr. 1, 8, 10), vadovaujantis Teisėjų tarybos patvirtintomis bei su TM suderintomis teisėjų mokymų programomis. 2015 m. Konvencijos klausimai įtraukti į mokymus, organizuotus Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos nariams.

¹ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=3&DocTypeID=29.

² <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.8AA8BB1C3C27>

³ <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/moteru-ir-vyru-lygybe>

1 straipsnis

6. Informacija dėl diskriminacijos apibrėžimų buvo pateikta ankstesniame pranešime. Papildoma informacija dėl diskriminacijos apibrėžimo pateikiama kitose šio Pranešimo dalyse.

2 straipsnis

7. 2014 m. spalio 10 d. įsigaliojo MVLGĮ 3 straipsnio papildymas⁴ 2 dalimi, kurioje numatyta, kad valstybės institucijos priemonės, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti, numato strateginio planavimo dokumentuose, o savivaldybės institucijos priemonės, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti, numato savivaldybės strateginiame plėtros ir (ar) savivaldybės strateginiame veiklos planuose. Šis įstatymo papildymas sukūrė prielaidą tinkamai įtvirtinti moterų ir vyrų lygybę kaip horizontalųjį principą visais lygmenimis.
8. Siekiant užtikrinti ir tobulinti veiksmingą apsaugą nuo diskriminacijos lyties pagrindu, 2014 m. priimtos ir 2014 m. liepos 23 d. įsigaliojo MVLGĮ pataisos⁵, kuriomis nustatyta švietimo įstaigų pareiga užtikrinti, kad švietimo įstaigų, mokslo ir studijų institucijų mokiniai, studentai ir darbuotojai nepatirtų seksualinio priekabiavimo.
9. 2016 m. birželio 28 d. įsigaliojo MVLGĮ pataisa⁶, kuria užtikrinama veiksmingesnė asmenų apsauga nuo diskriminacijos. Šia pataisa buvo patikslinta, kad diskriminacija apima ir moterų diskriminaciją dėl nėštumo ir motinystės, darbe draudžiamas ne tik seksualinis, bet ir kitoks priekabiavimas. MVLGĮ nuostatos buvo suderintos su Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo nuostatomis.
10. 2016 m. lapkričio 8 d. LR Seimas priėmė MVLGĮ naują redakciją⁷, kuri buvo inicijuota Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ir įsigaliojo nuo 2017 m. sausio 1 d. Naujoje MVLGĮ redakcijoje nebeliko Lygių galimybių kontrolieriaus skyrimo ir atleidimo tvarkos bei skundų tyrimų procedūros. Šios nuostatos perkeltos į LGĮ⁸, kuriuo taip pat papildyta lygių galimybių kontrolieriaus kompetencija, numatant galimybę vykdyti prevencinę ir švietėjišką veiklą bei lygių galimybių užtikrinimo sklaidą. Be to, suvienodinti skundo tyrimo terminai su kitų kontrolierių skundo tyrimo terminais: skundas turi būti ištirtas ir pareiškėjui atsakyta per 3 mėnesius nuo jo gavimo dienos. Jei

⁴ Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo Nr. VIII-947 3 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XII-472.

⁵ Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo Nr. VIII-947 4, 5, 6¹, 7 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XII-1023.

⁶ Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo Nr. VIII-947 5, 5¹, 6¹, 7¹, 7³, 8, 9 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas Nr. XII-2431.

⁷ Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo Nr. VIII-947 pakeitimo įstatymas Nr. XII-2767.

⁸ Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 pakeitimo įstatymas Nr. XII-2768.

kontrolierius atsisako nagrinėti skundą, pareiškėjas apie tai informuojamas ne vėliau kaip per 10 darbo dienų (anksčiau buvo numatyta 15 darbo dienų).

11. 2017 m. gegužės 11 d. buvo priimtos LGĮ⁹ ir MVLGĮ¹⁰ įstatymų pataisos, įpareigojančios darbdavį užtikrinti apsaugą nuo seksualinio priekabiavimo ne tik darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartį, ir valstybės tarnautojams, bet ir siekiantiems įsidarbinti asmenims.
12. Darbo kodekso¹¹ (toliau – DK) 26 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principai. Taigi, esant bet kokių darbdavio santykių su darbuotojais, tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, seksualinis priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, narystės politinėje partijoje ar asociacijoje, religijos, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, išskyrus atvejus dėl asmens išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų dirbantiesiems religinėse bendruomenėse, bendrijose ar centruose, jeigu reikalavimas darbuotojui dėl išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų, atsižvelgiant į religinės bendruomenės, bendrijos ar centro etosą, yra įprastas, teisėtas ir pateisinamas, ketinimo turėti vaiką (vaikų) pagrindu, dėl aplinkybių, nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis, ar kitais įstatymuose nustatytais pagrindais yra draudžiami. DK 26 straipsnio 6 dalis įpareigoja darbdavius, kurių vidutinis darbuotojų skaičius yra daugiau kaip penkiasdešimt, priimti ir įprastais darbovietėje būdais paskelbti lygių galimybių politikos įgyvendinimo ir vykdymo priežiūros principų įgyvendinimo priemones.
13. Nuo 2016 m. buvo patobulinta Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos dokumentų, statistinių duomenų apie gaunamus paklausimus ir atliekamus tyrimus valdymo sistema, leidžianti kaupti pagal pareiškėjų lytį ir geografinį pasiskirstymą grupuojamus duomenis apie skundus dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu (2–4 priedai).
14. 2016 m. gegužės–birželio mėn. Lietuvos statistikos departamento specialistai išanalizavo lyčių lygybės rodiklių rengimo pagal savivaldybes ir apskritis galimybes. Buvo papildytas 2017 m. Rodiklių duomenų bazės plėtros planas, pagal kurį nuo 2017 m. buvo skelbiami detalesni lyčių statistikos rodikliai Oficialiosios statistikos portale <https://osp.stat.gov.lt/>.
15. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 11 dalies.** Diskriminacijos dėl lyties draudimas numatytas MVLGĮ ir LGĮ. Diskriminacijos apibrėžimai užtikrina moterų apsaugą nuo daugialypės diskriminacijos. MVLGĮ apibrėžtos tiesioginės ir netiesioginės diskriminacijos, moterų ir vyrų lygių galimybių, moterų ir vyrų lygių teisių pažeidimo, priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo sąvokos. LGĮ

⁹ Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 7 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XII-2767.

¹⁰ Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo Nr. VIII-947 5, 6 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-364.

¹¹ Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas Nr. XII-2603 (2016 m. rugsėjo 14 d.).

apibrėžtos tiesioginės ir netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo, nurodymo diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu sąvokos.

16. **Administracinė justicija.** Siekiant toliau tobulinti teisinę apsaugą nuo diskriminacijos lyties pagrindu buvo priimtas ir nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo ANK, kuris pakeitė iki tol galiojusį LR administracinių teisės pažeidimų kodeksą. ANK 81 straipsnyje nustatyta administracinė atsakomybė už moterų ir vyrų lygių teisių ir lygių galimybių pažeidimą. ANK 36 straipsnyje, nustatančiame administracinę atsakomybę sunkinančias aplinkybes, be kita ko, nurodyta, kad, jei administracinis nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui (asmenims) ar diskriminuojant asmenį (asmenis) dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ar kitais pagrindais, jei administracinis nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai buvo žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui, kai buvo žinoma ar akivaizdu, kad jis neįgalus, tai yra atsakomybę sunkinančios aplinkybės.
17. **Baudžiamoji justicija.** Nuo 2017 m. gegužės 12 d. papildytos Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) nuostatų dispozicijos, išplečiant diskriminavimo pagrindus dėl amžiaus ir neįgalumo, kurios numato baudžiamąją atsakomybę už diskriminavimą dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės, kurstymą prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę, grupių ir organizacijų, turinčių tikslą diskriminuoti žmonių grupę arba kurstyti prieš ją, kūrimą ir veiklą (BK 169, 170, 170¹ straipsniai)¹². BK numatyti šie draudimo diskriminuoti ar kurstyti neapykantą pagrindai – dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. BK numato baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei.
18. Nuo 2013 m. liepos 13 d. įsigaliojo BK pakeitimai, kurių tikslas – suderinus LR apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo ir galiojančių baudžiamųjų įstatymų nuostatas, sudaryti teisėsaugos institucijoms sąlygas operatyviau, greičiau nagrinėti smurtu artimoje aplinkoje besireiškiančias nusikalstamas veikas ir taip sustiprinti asmenų, kenčiančių nuo smurto artimoje aplinkoje, apsaugą (5–7 priedai).
19. 2017 m. spalio 1 d. įsigaliojo LR baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) pakeitimo įstatymas, kuriuo panaikintas privatus kaltinimo institutas, t. y. nuo nusikalstamos veikos nukentėję asmenys dėl tam tikrų nusikalstamų veikų padarymo nebeprivalės palaikyti kaltinimo teisme, o esant baudžiamojo proceso įstatyme numatytomis sąlygoms, bus atliekamas ikiteisminis tyrimas, ir prokuroras palaikys kaltinimą teisme.

¹² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 169, 170 ir 170¹ straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-343 (2017 m. gegužės 4 d.).

20. Nuo 2015 m. gegužės 19 d. įsigaliojo BK pakeitimo įstatymas, kurio BK 72¹ straipsnyje numatyta baudžiamojo poveikio priemonė papildyta įpareigojimu gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens (anksčiau buvo tik draudimas prisiartinti prie nukentėjusio asmens, formuluotė pakeista į įpareigojimą nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu). Iš baudžiamojo poveikio priemonę reglamentuojančios normos išbraukta nuostata, leidusi, paskyrus draudimą prisiartinti prie nukentėjusio asmens, teismui įpareigoti kaltininką gyventi skyrium iki teismo nustatyto termino pabaigos arba kol įstatymų nustatyta tvarka bus išspręstas teisės gyventi toje gyvenamojoje patalpoje suteikimo nukentėjusiam asmeniui arba kaltininkui klausimas, jei kaltininkas ir nukentėjęs asmuo gyvena vienoje gyvenamojoje patalpoje.
21. **Civilinė justicija.** Siekiant užtikrinti visų formų diskriminacijos panaikinimą moterims, Civiliniame kodekse (toliau – CK) numatyta civilinė atsakomybė už lyčių lygybės pažeidimus. Asmuo, patyręs diskriminaciją dėl lyties, seksualinį ar kitokį priekabiavimą, turi teisę reikalauti iš kaltų asmenų atlyginti turtinę ir neturtinę žalą CK nustatyta tvarka. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį ir kitas bylai reikšmingas aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus. Nurodytos CK nuostatos, reguliuojančios civilinės atsakomybės klausimus, 2011–2017 m. nesikeitė.
22. LR apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo¹³ 12 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad smurtautojas, padaręs žalą žmogaus sveikatai, turtui, aplinkai, taip pat padaręs neturtinę žalą, privalo ją atlyginti smurtą patyrusiam asmeniui LR teisės aktų nustatyta tvarka.

3 straipsnis

23. Siekiant sistemingai ir nuosekliai įgyvendinti lyčių lygybės iniciatyvas, skirtas moterų ir vyrų lygybės problemoms spręsti, 2015 metų pradžioje buvo patvirtinta Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programa¹⁴ (toliau – ketvirtoji Programa), kurios tikslas – nuosekliai, kompleksiskai ir sistemingai spręsti moterų ir vyrų lygybės problemas visose srityse ir užtikrinti MVLGI nuostatų įgyvendinimą, atsižvelgiant į ES bei tarptautinius įsipareigojimus moterų ir vyrų lygybės srityje. Ketvirtosios programos tikslai – (1) skatinti vienodas moterų ir vyrų galimybes užimtumo ir darbo srityje; (2) siekti subalansuoto moterų ir vyrų dalyvavimo priimant sprendimus ir einant aukščiausias pareigas; (3) didinti moterų ir vyrų lygybės institucinių mechanizmų efektyvumą; (4) skatinti lyčių aspekto integravimą švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos, teisingumo prieinamumo ir kitose srityse. Lyčių aspekto integravimui pasitelkti tokie uždaviniai: 1)

¹³ Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas Nr. XI-1425 (2011 m. gegužės 26 d.).

¹⁴ LR Vyriausybės 2015 m. vasario 4 d. nutarimas Nr. 112 „Dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos patvirtinimo“.

skatinti merginas ir vaikus rinktis „netradicines moterims ir vyrams“ studijų kryptis, profesijas; skatinti vyrus įgyti aukštąjį išsilavinimą; skatinti nediskriminacinį požiūrį į moteris ir vyrus vadovėliuose ir kitoje mokymo medžiagoje; 2) užtikrinti gimdos kaklelio, krūties, prostatos vėžio patikros galimybę ir informacijos apie tokią patikrą teikimą; vykdyti visuomenės švietimą reprodukcinės sveikatos klausimais; 3) skatinti lyčių lygybės principo taikymą vertinant kūrėjų indėlį į kultūrą ir meną, skatinti didesnę vyrų dalyvavimą kultūrinėse iniciatyvose; 4) didinti visuomenės informuotumą aplinkos klausimais; 5) didinti specialistų, galinčių konsultuoti ir mokyti moterų ir vyrų lygybės klausimais ir dirbti tarptautinėse misijose patarėjais, skaičių; 6) didinti visuomenės, ypač kaimo moterų, informuotumą apie teisių gynimo priemones, įskaitant galimybę gauti nemokamą teisinę pagalbą; 7) didinti Lietuvos indėlį tarptautinių organizacijų veikloje, susijusioje su moterų ir vyrų lygybės politikos įgyvendinimu, ir skleisti Lietuvos gerąją patirtį.

24. 2015 m. balandžio 13 d. patvirtintas¹⁵ ketvirtosios Programos veiksmų planas (toliau – Veiksmų planas), už kurio priemonių įgyvendinimą atsakinga kiekviena ministerija. Veiksmų planą įgyvendinti pasiūlyta savivaldybėms, LGKT, NTA, Lietuvos savivaldybių asociacijai, NVO, socialiniams partneriams (profesinėms sąjungoms ir darbdavių organizacijoms), universitetų lyčių studijų centrams.
25. Siekiant didinti moterų ir vyrų lygybės institucinių mechanizmų efektyvumą, ketvirtojoje Programoje buvo išsikelti tokie uždaviniai: didinti valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, teisėsaugos pareigūnų, žurnalistų ir kitų darbuotojų gebėjimus integruoti lyčių aspektą; padėti savivaldybėms imtis veiksmų, užtikrinančių lygias moterų ir vyrų galimybes; įdiegti teisės aktų ir kitų sprendimų projektų poveikio lytims vertinimą; tobulinti moterų ir vyrų lygybės statistinę informaciją, papildyti ją naujais, su ES valstybėmis narėmis palyginamais statistiniais rodikliais.
26. 2015 metais buvo parengtas Sprendimų projektų poveikio lytims vertinimo metodikos (lyčių lygybės patarėjas valstybės ir savivaldybių įstaigoms) projektas, kurio tikslas – padėti valstybės ir savivaldybių institucijoms produktyviau dirbti lyčių lygybės srityje bei siekti, kad politiką formuojantys asmenys įtrauktų lyčių lygybės aspektą į teisinio reguliavimo sprendimų projektus; kad būtų keičiamas valstybės ir savivaldos darbuotojų požiūris ir atsisakoma neutralaus požiūrio į lytį teisinio reguliavimo sprendimų projektų rengimo procese, keičiant procedūrinę kultūrą.
27. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 13 dalies.** 2015 m. į lygių galimybių kontrolieriaus pareigas buvo paskirta Agneta Skardžiuvienė. Ataskaitiniu laikotarpiu priimtos svarbios MVLGĮ ir LGĮ įstatymų pataisos.

¹⁵ LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. balandžio 13 d. įsakymas Nr. A1-199 „Dėl valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo veiksmų plano 2015–2017 metams patvirtinimo“.

28. 2016 m. LGKT, bendradarbiaudama su Lietuvos savivaldybių asociacija ir Lietuvos moterų lobistine organizacija, pradėjo įgyvendinti SADM inicijuotą Europos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamą projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“. Projekto tikslas – sistemiskai siekti, kad būtų mažinami moterų ir vyrų padėties skirtumai savivaldybėse, ugdant viešojo sektoriaus subjektų sąmoningumą lyčių lygybės klausimais, gebėjimus atpažinti moterų ir vyrų (ne)lygybę lemiančius veiksnius, kurti ir diegti tikslines priemones lygioms galimybėms užtikrinti. Projekto metu numatyta atlikti moterų ir vyrų padėties savivaldybėse analizę, parengti praktines rekomendacijas savivaldybėms dėl tikslinių priemonių, organizuoti mokymus savivaldybių administracijos ir savivaldybėms pavaldžių įmonių atstovams dėl lygių galimybių integravimo, tikslinių priemonių planavimo, diegimo ir poveikio stebėsenos. Siekiant moterų ir vyrų padėties savivaldybėse įvertinimo, 2017 metais parengtas lyčių lygybės rodiklių savivaldybėse sąrašas, kurio pagrindu bus sukurtas elektroninis žemėlapis, leidžiantis identifikuoti moterų ir vyrų padėties skirtumus bei apibrėžti atitinkamų tikslinių priemonių poreikį 9 srityse: demografija, žinios, dalyvavimas darbo rinkoje, socialinių paslaugų prieinamumas, ekonominė galia (ištekliai), valdžia ir sprendimų priėmimas, sveikata ir sveikatos paslaugos, smurtas viešojoje erdvėje ir artimojoje aplinkoje, laikas. Projektas tęsis iki 2019 m. gruodžio mėnesio.
29. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 15 dalies.** Apie šios rekomendacijos įgyvendinimą informacija buvo pateikta 2016 m. tarpinėje Lietuvos ataskaitoje¹⁶. Nuosekliai didintas moterų ir vyrų lygybės srityje dirbančių NVO finansavimas. 2017 m. konkurso būdu buvo finansuotos 6 NVO, dirbančios lyčių lygybės srityje, kurių veikloms finansuoti iš valstybės biudžeto buvo skirta 69 tūkst. Eur. Palyginimui: 2015 m. buvo skirta – 22, 5 tūkst. Eur, 2016 m. – 41 tūkst. Eur. Didėjo finansavimą gaunančių NVO skaičius: 2015 m. buvo finansuotos 2 NVO, 2016 m. – 3, o 2017 m. – 6. Naujo ketvirtosios Programos Veiksmų plano 2018-2021 m. projekte numatyta iš dalies finansuoti Programos tikslus atitinkančių NVO institucinio stiprinimo projektus.
30. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 17 dalies.** 2017 m. kovo mėn. Globalus nacionalinių žmogaus teisių institucijų aljansas suteikė Seimo kontrolierių įstaigai A lygio nacionalinės žmogaus teisių institucijos statusą.

4 straipsnis

31. Įgyvendinant DK ir LR darbuotojų saugos ir sveikatos pakeitimo įstatymo, kurie buvo parengti vykdant projektą „Lietuvos socialinio modelio, apimančio užimtumo didinimą, darbo santykių reglamentavimo tobulinimą ir socialinio draudimo tvarumą, sukūrimas“, nuostatas, parengtas ir

¹⁶ Information provided by Lithuania on the follow-up to the concluding observations of the Committee .CEDAW/C/LTU/CO/5/Add.1.

patvirtintas Nėščių, neseniai pagimdžiusių ar krūtimi maitinančių darbuotojų darbo sąlygų aprašas¹⁷, kuris įsigaliojo nuo 2017 m. liepos 1 d. Tokiu būdu tęsiamas iki 2017 m. birželio 30 d. galiojęs reglamentavimas.

32. Siekiant apsaugoti motinystę, įskaitant Konvencijoje nurodytas priemones, 2016 m. DK nuostatose yra nustatytos palankesnės atostogų sąlygos darbo metams, už kuriuos suteikiamos kasmetinės atostogos, tenkančių darbo dienų skaičių įskaitomos darbo dienos, kuriomis nedirbta dėl darbuotojo laikinojo nedarbingumo, sergančių šeimos narių slaugymo, nėštumo ir gimdymo atostogų, tėvystės atostogų (DK 127 str. 4 d.).
33. Darbo kodeksu darbdavys užtikrina darbuotojo teisę po tikslinių atostogų grįžti į tą pačią ar lygiavertę darbo vietą (pareigas) ne mažiau palankiomis negu buvusios darbo sąlygomis, įskaitant darbo užmokestį, ir naudotis visomis geresnėmis sąlygomis, įskaitant teisę į darbo užmokesčio padidėjimą, į kurias jis būtų turėjęs teisę, jeigu būtų dirbęs (DK 131 str. 2 d.).
34. DK nustatytos palankesnės kasmetinių atostogų sąlygos nėščioms darbuotojoms prieš nėštumo ir gimdymo atostogas arba po jų; tėvams jų vaiko motinos nėštumo ir gimdymo atostogų metu, prieš tėvystės atostogas arba po jų (DK 128 str. 2 d. 1–2 p.). Tokių atostogų kasmetinių atostogų suteikimo eilė darbovietėje sudaroma, atsižvelgiant į šių darbuotojų pageidavimus (prioriteto tvarka) nėščios darbuotojos ir darbuotojai, auginantys bent vieną vaiką iki trejų metų; darbuotojai, auginantys bent vieną vaiką iki keturiolikos metų ar neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų; darbuotojai, auginantys du ir daugiau vaikų (DK 128 str. 4 d. 1-3 p.).
35. DK darbuotojoms suteikiamos nėštumo ir gimdymo atostogos – 70 kalendorinių dienų iki gimdymo ir 56 kalendorinės dienos po gimdymo (komplikuoto gimdymo atveju arba gimus dviem ir daugiau vaikų – 70 kalendorinių dienų). Jeigu darbuotoja nesinaudoja nėštumo ir gimdymo atostogomis, darbdavys privalo suteikti keturiolikos dienų atostogų dalį iš karto po gimdymo, nepriklausomai nuo darbuotojos prašymo. Už atostogų laiką mokama LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo nustatyta išmoka (DK 132 str.).
36. Darbuotojams (vaiko tėvui / įtėviui) po vaiko gimimo suteikiamos 30 kalendorinių dienų nepertraukiamos trukmės tėvystės atostogos. Šios atostogos suteikiamos bet kuriuo laikotarpiu nuo vaiko gimimo, iki vaikui sukanka 3 mėnesiai. Už atostogų laiką mokama LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo nustatyta išmoka (DK 133 str.).
37. Pagal šeimos pasirinkimą motinai (įmotei), tėvui (įtėviui), senelei, seneliui arba kitiems giminaičiams, faktiškai auginantiems vaiką, taip pat darbuotojui, paskirtam vaiko globėju, suteikiamos atostogos vaikui prižiūrėti, iki vaikui sukanka treji metai. Atostogas galima imti visas iš

¹⁷ LR Vyriausybės 2017 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 469 „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso įgyvendinimo“ .

- karto arba dalimis. Darbuotojai, turintys teisę gauti šias atostogas, gali jas imti pakaitomis (DK 134 str.).
38. Darbdavys privalo suteikti pagal darbuotojo prašymą nemokamas atostogas, jeigu jį pateikia: darbuotojas, auginantis vaiką iki 14 metų, – iki 14 kalendorinių dienų; neįgalus darbuotojas, taip pat darbuotojas, auginantis neįgalų vaiką iki 18 metų ar slaugantis neįgalų asmenį, kuriam nustatytas nuolatinės slaugos būtinumas, – iki 30 kalendorinių dienų; vaiko motinos nėštumo ir gimdymo atostogų metu ir vaiko priežiūros atostogų metu tėvas jo pakeidavimu (motina – tėvo atostogų vaikui priežiūrėti metu); šių atostogų bendra trukmė negali viršyti trijų mėnesių (DK 137 str. 1 d.).
 39. Darbo dienos (pamainos) metu darbuotojo prašymu ir darbdavio sutikimu suteikiamas nemokamas laisvas laikas darbuotojo asmeniniams poreikiams tenkinti. Darbo sutarties šalys gali susitarti dėl darbo laiko perkėlimo į kitą darbo dieną (pamainą), nepažeidžiant maksimaliojo darbo laiko ir minimaliojo poilsio laiko reikalavimų (DK 137 str. 3 d.).
 40. DK įteisinti palankūs darbo laiko režimai: 1) nekintančios darbo dienos (pamainos) trukmė ir darbo dienų per savaitę skaičius; 2) suminės darbo laiko apskaitos, kai viso apskaitinio laikotarpio darbo laiko norma įvykdoma per apskaitinį laikotarpį; 3) lankstaus darbo grafiko, kai darbuotojas privalo darbovietėje būti fiksuotomis darbo dienos (pamainos) valandomis, o kitas tos dienos (pamainos) valandas gali dirbti prieš ar po šių valandų; 4) suskaidytos darbo dienos laiko režimas, kai tą pačią dieną (pamainą) dirbama su pertrauka pailsėti ir pavalgyti, kurios trukmė ilgesnė negu nustatyta maksimali pertraukos pailsėti ir pavalgyti trukmė; 5) individualaus darbo laiko režimas (DK 113 str.).
 41. LR užimtumo rėmimo įstatyme (kuris galiojo iki 2017 m. liepos 1 d.) darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų grupei priskiriamos nėščios moterys, vaiko motina (įmotė), vaiko globėjas, rūpintojas ir asmenys faktiškai auginantys vaiką (įvaikį) iki 8 metų arba neįgalų vaiką (įvaikį) iki 18 metų, ir asmenys, prižiūrintys sergančiuosius ar neįgaliuosius šeimos narius, kuriems nustatyta nuolatinė slauga ar priežiūra, prekybos žmonėmis aukos, baigusios psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas. Šioms tikslinėms grupėms galėjo būti taikomos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės: įdarbinimas subsidijuojant, darbo rotacija, viešieji darbai, savarankiško užimtumo rėmimas, profesinis mokymas. LR Užimtumo įstatyme (įsigaliojusiam nuo 2017 m. liepos 1 d.) numatyta, kad šioms asmenų grupėms gali būti rengiamos užimtumo didinimo programos.
 42. Vadovaujantis LR socialinių įmonių įstatymu, motina (įmotė), vaiko globėjas arba rūpintojas, vieni auginantys vaiką (įvaikį) iki aštuonerių metų arba neįgalų vaiką (įvaikį) iki 18 metų, ar kitas asmuo, prižiūrintis sergantį ar neįgalų šeimai narį, kuriam nustatytas specialusis nuolatinės slaugos ar nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis, jei nedarbo trukmė nuo įsiregistravimo darbo biržoje

dienos yra ilgesnė kaip 6 mėnesiai, priskiriama socialinėse įmonėse įdarbinamų asmenų tikslinėms grupėms. Tokiu atveju socialinei įmonei gali būti skiriama valstybės pagalba, susijusi su minėtų asmenų įdarbinimu: darbo užmokesčio ir socialinio draudimo įmokų dalinė kompensacija, subsidija darbo vietoms įsteigti, neįgalių darbuotojų darbo vietoms pritaikyti, subsidija tikslinėms grupėms priklausantiems darbuotojams mokėti.

43. Siekiant papildomai saugoti ir skatinti motinystę, nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigalioję LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimai numatė, kad motinystės (tėvystės) pašalpa mokama tol, kol vaikui sueis vieneri arba dveji metai (anksčiau – kol vaikui sueis dveji metai). Jeigu apdraustasis pasirenka gauti motinystės (tėvystės) pašalpą, kol vaikui sueis dveji metai, šios pašalpos dydis nuo nėštumo ir gimdymo atostogų pabaigos, kol vaikui sueis vieneri metai, yra 70 procentų, o kol vaikui sueis dveji metai, 40 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamo uždarbio dydžio. Motinystės (tėvystės) pašalpos dydis nuo nėštumo iki gimdymo atostogų pabaigos, kol vaikui sueis vieni metai, yra 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio, jeigu apdraustasis pasirenka gauti šią pašalpą, kol vaikui sueis vieni metai. Nuo 2014 m. liepos 1 d. įsigaliojęs Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimas, numatė, kad jeigu apdraustajam gimsta du ir daugiau vaikų ar apdraustasis įvaikina du ir daugiau vaikų ir jis yra šių vaikų priežiūros atostogose, motinystės (tėvystės) pašalpa didinama atsižvelgiant į vienu metu gimusių ar įvaikintų vaikų skaičių, tačiau mokama bendra pašalpų suma negali būti didesnė kaip 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio. Nuo 2017 m. sausio 1 d. motinystės (tėvystės) pašalpa pervadinta į vaiko priežiūros išmoką.
44. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 19, 29 dalių.** Informacija dėl laikinųjų specialiųjų priemonių taikymo pagal Konvencijos 4 straipsnio 1 dalį buvo pateikta ankstesniuose pranešimuose. Ataskaitiniu laikotarpiu nebuvo numatytų teisinių priemonių kiekybiniais tikslams nustatyti, siekiant padidinti moterų skaičių politikoje ar priimant sprendimus kitose organizacijose (įskaitant įmones). 2018 m. pradėtas rengti MVLGI keitimo projektas, kuriuo būtų supaprastinamas laikinųjų specialiųjų priemonių priėmimas. Tokių priemonių taikymas gali padėti moterims patekti arba sugrįžti į darbo rinką ir skatinti faktinę moterų ir vyrų lygybę švietimo, užimtumo srityse, dalyvaujant politinių ar ekonominių sprendimų priėmime.

5 straipsnis

45. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 21 dalies.** Įgyvendinant ketvirtosios Programos Veiksmų planą, organizuoti įvairūs šviečiamojo pobūdžio renginiai, seminarai, mokymai, informacinės kampanijos, skirtos stereotipiškų moterų ir vyrų vaidmenų panaikinimui. 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos LGI, kuriuo išplėsta lygių galimybių kontrolieriaus kompetencija, papildomai numatant prevencinę ir švietėjišką veiklą, lygių galimybių užtikrinimo sklaidą. Projektinė veikla buvo nuolat

vykdoma nuo LGKT įsteigimo, tačiau įstatymiškai įtvirtintos naujos lygių galimybių kontrolieriaus funkcijos leidžia tokias veiklas vykdyti strategiškai ir kryptingai, prisidedant prie Konvencijos 5 straipsnyje išdėstytų tikslų keisti „socialinius ir kultūrinius vyrų ir moterų elgesio modelius, kad išnyktų prietarai, papročiai ir visokia kitokia praktika, pagrįsta vienos lyties nepilnavertiškumo ar pranašumo idėja arba stereotipišku vyrų ir moterų vaidmeniu“.

46. Siekiant panaikinti lyčių stereotipus bei paraginti visuomenės informavimo priemonės vaizduoti teigiamą moters įvaizdį bei vienodą moterų ir vyrų statusą privačiame ir visuomeniniame gyvenime, 2016 m. buvo priimtas Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo tvarkos aprašas¹⁸, kuriame keliamas reikalavimas, kad vadovėliuose pateikiama medžiaga turi būti nešališka lyties, lytinės orientacijos, įsitikinimų ar pažiūrų atžvilgiu, turi būti vengiama stereotipinio požiūrio į skirtingas lytis. Šiam reikalavimui užtikrinti numatyti vadovėlių vertinimo kriterijai, kad vadovėlių tekstinėje ir vaizdinėje medžiagoje neturi būti neigiamų lyčių stereotipų, mergaitės ir berniukai, moterys ir vyrai turi būti vaizduojami nešališkai. Vadovėlių leidėjai taip pat prisiima atsakomybę, patvirtindami prašyme vertinti vadovėlį, kad vadovėlio medžiaga atitinka šį kriterijų.
47. Siekiami, kad vadovėlių autoriai ir turinio vertintojai atpažintų lyčių stereotipus ir vengtų stereotipinio požiūrio į skirtingas lytis, buvo organizuoti šie seminarai: „Lyčių vaidmenys ir stereotipai“ (2015), „Lyčių stereotipai vadovėliuose ir jų galimas poveikis“ (2016), virtualioje mokymosi aplinkoje galima išklausti paskaitą „Ugdymas be stereotipų“ (2017). Išvardintos priemonės padarė teigiamą įtaką, nes nuo 2016 metų pateikiamų vertinti vadovėlių medžiagoje išvengta neigiamo stereotipinio požiūrio į skirtingas lytis. Nuo 2019 m. atnaujinius bendrąsias ugdymo dalykų programas planuojama peržiūrėti vadovėlių tinkamumą naudoti, kartu peržiūrėti vadovėlių turinį pagal minėtus vadovėlių vertinimo kriterijus – tekstinėje ir vaizdinėje medžiagoje nėra neigiamų lyčių stereotipų, mergaitės ir berniukai, moterys ir vyrai vaizduojami nešališkai.
48. Siekiant įgyvendinti konstitucinę nuostatą dėl motinystės, tėvystės ir vaikystės visokeriopos apsaugos, 2017 m. buvo priimtas LR šeimos stiprinimo įstatymas.¹⁹ Minėto įstatymo tikslas – sudaryti teisinis ir organizacines prielaidas stiprinti šeimos institutą, įtvirtinti šeimos politikos įgyvendinimą užtikrinančias institucijas, apibrėžti jų pagrindines funkcijas ir numatyti šeimos stiprinimo organizavimą taikant šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo sistemą. Minėtu įstatymu įgyvendinamas tėvystės ir motinystės papildomumo principas – teikiant paramą ir pagalbą šeimai, turi būti atsižvelgiama į vaiko prigimtinių poreikių turėti tėvą (įtėvį) ir motiną (įmotę) (3 str. 4 p.). Numatoma, kad valstybės ir savivaldybių institucijos pagal kompetenciją privalo užtikrinti atsakingos tėvystės ir motinystės, pagarbos gyvybei ir žmogaus orumui bet kuriuo jo gyvenimo etapu sąlygas (4 str. 2 p.). Šeimos stiprinimas organizuojamas ir įgyvendinamas taikant institucinę

¹⁸ Ugdymo plėtotės centro direktoriaus 2016 m. vasario 29 d. įsakymas Nr. VK-24. <https://www.upc.smm.lt/teise/>.

¹⁹ Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas Nr. XIII-700 (2017 m. spalio 19 d.).

šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo sistemą, kurią sudaro LR Seimas, Nacionalinė šeimos taryba, LR Vyriausybė, ministerijos ir kitos valstybės institucijos, Šeimos politikos komisija, savivaldybių institucijos ir įstaigos, savivaldybių šeimos tarybos. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos skatina ir remia NVO, įskaitant tradicines Lietuvos religines bendruomenes ir bendrijas, veiklą šeimos stiprinimo srityje (7 str.).

49. Pozityvaus šeimos įvaizdžio visuomenėje formavimui, informacijos apie darnų šeimų gyvenimą sklaidai visuomenėje, SADM kasmet rengia Šeimų šventę, kurioje gausiai dalyvauja šalies šeimos, šeimynos, šeimas vienijančios ir su šeimomis dirbančios visuomeninės organizacijos, bendruomenės. Renginio dalyviams pasisako ekspertai, šeimos dalijasi savo patirtimi, dalyvauja apskritojo stalo diskusijose tėvystės, motinystės, vaikų globos, įvaikinimo, svečiavimosi bei šeimynų steigimo temomis, veikia pramogų erdvės. Siekiant pagerbti ir įvertinti daugiavaikes motinas, nuo 2004 m., minint Motinos dieną, kiekvienais metais LR Prezidentui teikiamos daugiavaikių mamų kandidatūros apdovanoti ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu. Apdovanojimui teikiamos tos motinos, kurios pagimdė, išaugino ir gerai išauklėjo septynis ir daugiau vaikų.
50. SADM įgyvendina priemonę „Kompleksinės paslaugos šeimai“, kurios tikslas – sudaryti sąlygas šeimai gauti kompleksiškai teikiamas paslaugas, užtikrinant paslaugų prieinamumą kuo arčiau šeimos gyvenamosios vietos ir siekiant įgalinti šeimą įveikti iškilusius sunkumus ir krizes bei padėti derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus. Priemonės biudžetas: 21,16 mln. eurų, iš jų ES lėšų – 19,16 mln. eurų. Įgyvendinant minėtos priemonės projektus, finansuojamos tokios veiklos kaip paslaugų šeimai organizavimas ir koordinavimas; paslaugų šeimai teikimas: pozityviosios tėvystės mokymai, psichosocialinė pagalba, šeimos įgūdžių ugdymas ir sociokultūrinės paslaugos, mediacijos paslaugos, vaikų priežiūros paslaugos. Projektus pagal priemonę įgyvendina savivaldybių administracijos (visos 60) kartu su partneriais – NVO. Numatyta, kad NVO turi teikti ne mažiau kaip 75 proc. visų projektuose numatytų paslaugų. Siekiami rezultatai: įgyvendinant priemonės projektus, 15 tūkst. asmenų gaus kompleksiškai teikiamas paslaugas šeimai, bus išplėtos kompleksiškai teikiamos paslaugos šeimai savivaldybėje, pagerintas šių paslaugų prieinamumas ir kokybė.

6 straipsnis

51. SADM nuo 2002 metų teikia finansinę paramą nevyriausybinių organizacijų projektams, skirtiems socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis. Per 2002–2017 m. iš viso skirta daugiau kaip 1 mln. eurų projektų įgyvendinimui. Socialinė pagalba buvo suteikta apie 2,5 tūkst. asmenų, nukentėjusių ir galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis.

Nukentėjusių vyrų ir moterų, kuriems buvo suteikta pagalba, santykis pastaraisiais metais keičiasi – iki 2015 m. nukentėjusios moterys (mergaitės) sudarė 60 – 70 proc., nuo 2016 m. - 45 – 50 proc.

52. 2016–2018 m. valstybės biudžeto lėšomis finansuojami 5 NVO projektai, iš kurių 4 teikia socialinę pagalbą moterims ir vyrams, 1– tik vyrams. Projektų vykdytojai teikia ar organizuoja kompleksinę socialinę pagalbą (socialines paslaugas, laikiną apgyvendinimą, psichologinę, sveikatos priežiūros, teisinę, švietimo pagalbą, integracijos į visuomenę ir darbo rinką paslaugas bei kitą reikalingą pagalbą pagal įvertintą nukentėjusiojo socialinės pagalbos poreikį) nukentėjusiems ir turėjusiems riziką nukentėti nuo prekybos žmonėmis Lietuvos piliečiams (nukentėjusiems Lietuvoje ir užsienyje) bei Lietuvoje esantiems užsieniečiams, nepriklausomai nuo to, ar asmuo sutinka bendradarbiauti su teisėsauga. NVO teikiama socialinė pagalba derinama su kitų institucijų ir įstaigų (savivaldybių, vaiko teisių apsaugos, įdarbinimo, teisėsaugos, švietimo įstaigų, konsulinių tarnybų ir kt.) pagal jų kompetenciją teikiama pagalba. Ypatingas dėmesys skiriamas prekybos žmonėmis aukoms, neskirstant jų lyties pagrindu. Tarpusavyje bendradarbiauja įvairios valstybinės institucijos.
53. Siekiant sustiprinti bendro darbo tarp savivaldybių ir NVO koordinavimą, teikiant pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, SADM kartu su Lietuvos „Caritu“ parengė Pagalbos nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims koordinavimo savivaldybėje pavyzdinį modelį. 2015 m. šis modelis pristatytas savivaldybėms kaip rekomendacija, pasiūlant jose sukurti pagalbos koordinacines grupes, taip pat organizuoti mokymai 6 savivaldybėse (didžiųjų miestų), kuriuose dalyvavo daugiau nei 100 įvairių sričių specialistų.
54. LR baudžiamojo kodekso tobulinimas. 2012 m. priimtose BK pataisose²⁰ patikslino BK straipsnių dispozicijas bei įtvirtino BK straipsniuose prekybos žmonėmis tikslą išnaudoti asmenį bet kokiems išnaudojimo tikslams (t. y. paliekant minėtų straipsnių dispozicijose atvirą išnaudojimo tikslų sąrašą), taip pat įtvirtinta galimybė nuo prekybos žmonėmis ar vaiko pirkimo arba pardavimo nusikalstamos veikos nukentėjusį asmenį atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės. Minėtas įstatymas taip pat patikslino BK 147 (1) straipsnio dispoziciją, kriminalizuojant išnaudojimą priverstinėms paslaugoms ir elgetavimui. Be to, BK buvo papildytas 147² straipsniu, kuriame įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už naudojimąsi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis. 2016 m. BK pataisose²¹ patikslino BK 147 ir 157 straipsnių dispozicijas bei įtvirtino prekybos žmonėmis tikslą išnaudoti asmenį priverstinei, fiktyviai santuokai (Priedas nr. 9).

²⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147¹, 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 147² straipsniu įstatymas Nr. XI-2198 (2012 m. birželio 30 d.).

²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 ir 157 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XII-2340 (2016 m. gegužės 12 d.).

55. Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo ir nukreipimo pagalbai suteikti mechanizmo tobulinimas (teisinis reglamentavimas). 2015 metais buvo patvirtintos²² Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijos, kuriomis buvo nustatyti vienodi prekybos žmonėmis aukų nustatymo kriterijai, sureguliuota atsakingų institucijų, įstaigų (policijos, prokuratūros, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM, URM, vaiko teisių apsaugos skyrių, Valstybinė darbo inspekcijos prie SADM ir kt.) ir organizacijų (Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro ir NVO) bendradarbiavimo bendraujant su prekybos žmonėmis auka ir teikiant pagalbą tvarka, pateiktos rekomendacijos dėl įrodymų surinkimo ikiteisminį tyrimą atliekantiems pareigūnams. Šios nuostatos buvo detalizuotos atsakingų įstaigų teisės aktuose.
56. Buvo surengti mokymai pareigūnams ir specialistams, kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis auka. Policijos ir sienos apsaugos pareigūnai buvo mokomi bendravimo su tokiomis aukomis, jų nustatymo, informavimo, pagalbos suteikimo ypatumų, policijos ir sienos apsaugos tyrėjai tobulino kvalifikaciją ikiteisminių tyrimų atlikimo, įrodymų surinkimo klausimais.
57. **Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo stiprinimas.** Įgyvendindama Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos 56 punktą²³, LR Vyriausybė 2016 m. patvirtino Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą²⁴, kurio vienas iš uždavinių – „Plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis“. 2016 metais patvirtintas Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų planas²⁵ (toliau – kovos su prekyba žmonėmis planas), kuriame numatytos kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir veiksmai šiems uždaviniams įgyvendinti: stiprinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą, tobulinti prekybos žmonėmis prevenciją ir ikiteisminį tyrimą, stiprinti pagalbos nukentėjusiems ir turintiems didelę riziką nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo sistemą ir didinti valstybės institucijų ir įstaigų darbuotojų, kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis, kompetencijas ir gebėjimus. Kovos su prekyba žmonėmis plano priemonės ir veiksmus įgyvendina VRM ir Policijos departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba bei Migracijos departamentas prie VRM, SADM ir Lietuvos darbo birža, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba bei Valstybinė darbo inspekcija prie SADM, ŠMM ir UPC bei Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centrai, URM, Kalėjimų departamentas prie TM, NTA, Generalinė prokuratūra, savivaldybės ir NVO. VRM su

²² LR generalinio prokuroro, LR vidaus reikalų ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų patvirtinimo“.

²³ LR Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XII-1682 „Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos patvirtinimo“.

²⁴ LR Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimas „Dėl viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“.

²⁵ LR vidaus reikalų ministro 2016 m. rugpjūčio 29 d. įsakymas Nr. 1V-598 „Dėl Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų plano patvirtinimo“.

įstaigomis numatė skirti reikiamus resursus daugiausiai – 26 iš 47 kovos su prekyba žmonėmis plano priemonėms ir veiksams (VRM – 16 priemonių ir veiksų (dvi iš jų kartu įgyvendins su Policijos departamentu prie VRM)), taip pat VRM koordinuoja viso kovos su prekyba žmonėmis plano įgyvendinimą, SADM su įstaigomis resursus numatė skirti 7, ŠMM su įstaigomis – 5 priemonėms ir veiksams. Abiejų planų priemonėms ir veiksams įgyvendinti numatytas finansavimas.

58. 2016 m. LR Vyriausybės nutarimu²⁶ nustatyta institucinė Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos sudėtis, apibrėžtos jos užduotys ir funkcijos, atskaitomybė, narių įgaliojimai, visoms valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kurių atstovai yra įtraukti į minėtos komisijos veiklą, pavesta nustatyta tvarka planuoti kovos su prekyba žmonėmis priemonės bei veiksmus ir minėtai komisijai teikti informaciją apie praėjusiais metais įgyvendintus kovos su prekyba žmonėmis priemonės bei veiksmus ir jų rezultatus, nustatyta, kad kovos su prekyba žmonėmis veiklai koordinuoti rengiamas Kovos su prekyba žmonėmis veiksų planas ir Komisijos nariai pagal kompetenciją koordinuoja Komisijos priimtų sprendimų vykdymą juos delegavusioje institucijoje, įstaigoje ar organizacijoje.
59. Toliau intensyviai buvo stiprinamas kovos su prekyba žmonėmis bendradarbiavimas ir koordinavimas savivaldybėse. Vidaus reikalų ministerijai koordinuojant projektus „ADSTRINGO“, „STROM I“ ir „STROM II“, buvo stiprinami savivaldybių gebėjimai kovoti su prekyba žmonėmis: parengtos rekomendacijos savivaldybėms dėl kovos su prekyba žmonėmis organizavimo, parengtas savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašo pavyzdys, surengti mokymai. Savivaldybėse buvo sudaromos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos (darbo grupės), tvirtinami aprašai, planuojamos priemonės, rengiami mokymai. Apraše numatyta, kad savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizme dalyvauja valstybės ir savivaldybės įstaigų, savivaldybės administracijos, religinių bendruomenių ir bendrijų bei NVO atstovai.
60. Stiprinant bendradarbiavimą su netradiciniais partneriais, per nacionalinį ir savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmus buvo plėtojama Šv. Mortos iniciatyva (pasaulinis Katalikų bažnyčios ir policijos vadovų tinklas prieš šiuolaikinę vergovę), ypač vykdant prevencines ir pagalbos prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms aukoms bei rizikos nukentėti nuo šių nusikaltimų asmenims priemonės, plėtotas bendradarbiavimas su bažnyčia. VRM parengė ir išplatino metodines rekomendacijas bažnyčiai „Bažnyčios vaidmuo kovojant su prekyba žmonėmis“.

²⁶ LR Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 785 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo“.

61. **Prevenција.** Kasmet plačiai vykdomos prekybos žmonėmis prevencijos priemonės, įgyvendinant aukščiau paminėtų planų ir tarptautinių projektų veiklas. Ypač plačią prevencinę akciją VRM surengė 2017 m. Joje dalyvavo ir valstybės institucijų bei įstaigų, ir savivaldybių specialistai (įskaitant socialinius, švietimo darbuotojus, vaiko teisių apsaugos specialistus, savivaldybėse dirbančius pareigūnus), NVO, bažnyčia. Intensyviausiai informacija apie prekybą žmonėmis, jos grėsmes, pagalbos galimybes buvo skleidžiama didžiausių miestų, Marijampolės ir Tauragės, Telšių bei Utenos rajonų savivaldybių ir Jonavos, Kaišiadorių bei Raseinių rajonų savivaldybių, kuriose 2016 m. buvo pastebėtas aktyvus žmonių verbavimas, gyventojams ir svečiams. Akcijos metu viešajame transporte ir AB Lietuvos pašto skyriuose esančiuose „PayPost“ ekranuose buvo rodomi vaizdo klipai su subtitrais, skirti įspėti apie prekybą žmonėmis keturioms išnaudojimo formoms: seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui, priverstinėms nusikalstamoms veikoms ir priverstinėms santuokoms, skelbimų lentose, seniūnijose, viešojo transporto stotyse, švietimo ir socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros įstaigose, teritorinėse darbo biržose, bažnyčiose, kaimo parduotuvėse ir kt. Buvo išplatintas 5001 įvairaus formato plakatas, skirtas įspėti apie prekybą žmonėmis keturioms išnaudojimo formoms: seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui, priverstinėms nusikalstamoms veikoms ir priverstinėms santuokoms. Be to, kampanijos metu buvo išplatinta 18 000 informacinių sulankstomų kortelių apie prekybą žmonėmis ir teikiamą pagalbą lietuvių, anglų ir rusų kalbomis pažeidžiamiausiems žmonėms, įskaitant dėl ekonominės situacijos, išsilavinimo stokos, silpno užsienio kalbų mokėjimo ir kt. veiksmų pažeidžiamiausias į Lietuvą atvykstančius žemos kvalifikacijos darbų dirbti trečiųjų valstybių piliečius, kurių kelionę ir įdarbinimą organizuoja tarpininkai. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio bei Alytaus miestų, Marijampolės ir Tauragės, Telšių, Utenos, Jonavos, Kaišiadorių, Kėdainių, Raseinių, Širvintų ir kt. rajonų savivaldybėse surengtos tikslinės prevencinės priemonės rizikos grupėms, galinčioms nukentėti nuo prekybos žmonėmis: savivaldybių administracijų ir įstaigų socialiniai darbuotojai, policijos pareigūnai, dvasininkai, NVO atstovai organizavo susitikimus su bendruomenėmis, pokalbius su socialinę atskirtį patiriančiais asmenimis ir aptarė prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui klausimus, aiškino šeimoms apie prekybą žmonėmis ir jos formas, teritorinės darbo biržos organizuojuose 2 000 darbo klubų užsiėmimuose 12 400 darbo ieškančių asmenų buvo atkreiptas dėmesys į prekybą žmonėmis ir verbavimą darbo paieškos portaluose, prekybos žmonėmis prevencijos renginiuose („Stabdykime prekybą žmonėmis“, „Stabdykime prekybą žmonėmis savo krašte“, „Pažink prekybos žmonėmis pavojus“ ir kt.) daugiau kaip 300 asmenų buvo supažindinti su dažniausiomis prekybos žmonėmis formomis, jų požymiais ir kaip netapti šių nusikaltimų aukomis. Taip pat dalį gyventojų ir svečių informacija apie prekybą žmonėmis pasiekė per žiniasklaidos priemones ir institucijų, įstaigų, organizacijų interneto svetaines. Renginiai kovos su prekyba žmonėmis klausimais vyko švietimo įstaigose, vaikų globos

namuose, užimtumo centruose ir kt. Paslaugų teikėjų duomenimis, informacija apie prekybą žmonėmis pasiekė daugiau kaip milijoną Lietuvos gyventojų ir svečių.

62. **Kvalifikacijos tobulinimas.** Pareigūnai ir specialistai, kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukas, tirti prekybos žmonėmis nusikaltimus ar teikti pagalbą tokiems asmenims, kasmet tobulina kvalifikaciją pagal kompetenciją. Pareigūnai ir specialistai kvalifikaciją tobulino tarpžinybiniuose, tarpsektoriniuose ir tarptautiniuose mokymuose ir kitose iniciatyvose bei vidiniuose mokymuose. Pavyzdžiui, Lietuvos policijos mokykloje vykdomi integruoti (kompleksiniai) mokymai, kurių metu būsimieji policijos pareigūnai mokomi tinkamai reaguoti į smurto prieš asmenis atvejus. Būsimieji policijos pareigūnai mokomi suteikti pagalbą smurto aukoms, taip pat profesinės etikos, psichologinio išsvermingumo, bendravimo su atskirų grupių asmenimis taktikos. Nuolat organizuojami mokymai policijos pareigūnams, kurie, tikėtina, turės kontaktų su aukomis, siekiama didinti pareigūnų informuotumą apie aukų poreikius ir užtikrinti, kad su aukomis būtų elgiamasi nešališkai, pagarbiai ir profesionaliai. 2017 m. rugsėjo 5 d. patvirtinta Specialiųjų mokymo modulių programa „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“²⁷. Programos tikslas – suteikti policijos pareigūnams teorinių žinių ir praktinių įgūdžių, būtinų vykdant prekybos žmonėmis prevenciją ir tyrimus. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM pareigūnai kasmet kvalifikaciją tobulina kursuose „Kova su prekyba žmonėmis“. VRM specialistai, policijos ir sienos apsaugos pareigūnai kvalifikaciją tobulina CEPOL rengiamuose mokymuose kovos su prekyba žmonėmis klausimais, aukščiau paminėtų projektų metu surengtuose mokymuose.
63. **Kovos su prekyba žmonėmis stebėsenos stiprinimas.** 2016 m. LR Vyriausybė apibrėžė LR nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais (toliau – Nacionalinis pranešėjas) užduotis²⁸. Nacionaliniam pranešėjui buvo pavesta rinkti ir VRM interneto svetainėje skelbti statistinius duomenis ir kitą informaciją apie prekybos žmonėmis situaciją ir kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus, analizuoti ir vertinti prekybos žmonėmis tendencijas ir kovos su prekyba žmonėmis rezultatus, rengti pasiūlymus dėl tolesnės Lietuvos pažangos kovojant su prekyba žmonėmis ir juos teikti vidaus reikalų ministrui bei Komisijai. VRM parengė ir suderino Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis situaciją ir kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus rinkimo ir skelbimo tvarkos aprašą ir paskyrė Nacionalinį pranešėją²⁹.
64. Siekiant keisti žiniasklaidoje ir visuomenėje plačiai paplitusias smurtą patyrusių moterų kaltinimo (angl. victim blaming) praktikas, keisti nusistovėjusias nuostatas, jog už smurtą ir kovą su juo yra atsakingos pačios smurtą patyrusios moterys, LGKT 2017 metais pradėjo vykdyti Europos

²⁷ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017 m. rugsėjo 5 d. įsakymas Nr. 5-V-747.

²⁸ LR Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimas Nr. 1161 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais“.

²⁹ LR vidaus reikalų ministro 2017 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. 1V-245.

Komisijos finansuojamą projektą „Stop smurtui prieš moteris: nuo sąmoningumo didinimo iki nulinės tolerancijos aukų kaltinimui“.

65. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 23 dalies.** Kol vyksta diskusijos dėl Stambulo konvencijos, kovai prieš smurtą pasitelkiami nacionaliniai teisės aktai bei įgyvendinamos nacionalinės priemonės, kurios prisideda prie smurto artimoje aplinkoje ir smurto prieš moteris mažinimo, gerinant teikiamos pagalbos nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje ir smurto prieš moteris kokybę, didinant šios pagalbos teikimo apimtį (pvz., sukuriant pagalbos visoms nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims sistemą) bei finansavimą, efektyvinant smurto prevencijos priemones, analizuojant Konvenciją ratifikavusių šalių patirtį.
66. Siekiant užtikrinti efektyvesnę smurto artimoje aplinkoje prevenciją ir visokeriopą pagalbą ir apsaugą smurtą patyrusiems asmenims, įskaitant vaikus, LR Seimas 2016 m. priėmė nutarimą³⁰, kuriame pateikė pasiūlymus LR Vyriausybei, ministerijoms, įstaigoms prie ministerijų ir Lietuvos savivaldybių asociacijai dėl geresnės pagalbos vaikams, nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje, statistinių duomenų, susijusių su smurto artimoje aplinkoje paplitimu, rinkimo tobulinimo, institucijų bendradarbiavimo stiprinimo, teikiamos pagalbos nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims efektyvumo didinimo, geresnės smurto artimoje aplinkoje prevencijos, visuomenės informavimo ir nepakantumo smurtui artimoje aplinkoje didinimo, nukentėjusiųjų apsaugos, savivaldybių bendradarbiavimo ir keitimosi gerąja patirtimi bei kitus klausimus. Šio nutarimo nuostatų įgyvendinimas prisideda prie Stambulo konvencijoje įtvirtintų nuostatų įgyvendinimo.
67. Siekiant atliepti Stambulo konvencijoje įtvirtintas nuostatas, 2018 m. bus pateiktas derinti LR Vyriausybės nutarimo³¹ pakeitimo projektas, kuriuo siūloma Valstybinę smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programą išdėstyti nauja redakcija. Siekiama programą papildyti nuostatomis dėl visų rūšių smurto prieš moteris su visomis jo apraiškomis prevencijos ir specializuotos pagalbos sistemos sukūrimo ir tokios pagalbos teikimo.
68. Minėtoje programoje numatytos priemonės stiprinti moterų apsaugos ir pagalbos galimybes patyrus smurtą artimoje aplinkoje. Pagrindiniai uždaviniai programos tikslams pasiekti: 1) šviesti visuomenę prevencijos ir intervencijos klausimais, mokyti atpažinti smurto apraiškas, ugdyti nepakantumą visų rūšių smurtui; 2) tobulinti specialistų, dirbančių prevencijos ir pagalbos teikimo smurtą patyrusiems vaikams ir suaugusiems srityse, jų profesinę kompetenciją; 3) tobulinti pagalbos teikimo smurtą patyrusiems asmenims ir jų šeimos nariams sistemą, gerinti paslaugų

³⁰ LR Seimo 2016 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje užtikrinimo“ Nr. XII-2629.

³¹ LR Vyriausybės 2014 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. 485 „Dėl valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programos patvirtinimo“.

kokybę, prieinamumą; 4) stiprinti valstybės institucijų, savivaldybių ir NVO tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Minėtą programą siūloma papildyti uždaviniu „Užtikrinti, visų formų smurto prieš moteris artimoje aplinkoje apsaugą, nuo kurio neproporcingai dažnai nukenčia moterys“ bei priemonėmis: 1) atlikti teisės aktų analizę smurto artimoje aplinkoje srityje ir pateikti pasiūlymus dėl galimybės taikyti apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderį visais smurto prieš moterį artimoje aplinkoje atvejais, tai apima ir klausimus, susijusius su efektyvesniu smurtautojų išskeldinimu iš moteriai ar šeimai priklausančių patalpų, bausmės smurtautojams neišvengiamumu ir bausmių griežtinimu; 2) organizuoti seminarus, paskaitas, skirtas moterų teisiniam švietimui (teisinės gynybos priemonės, teisiniai procesai ir kt.); 3) didinti specializuotų pagalbos centrų (toliau – SPC) finansavimą.

69. Įgyvendinant LR Seimo nutarimo dėl apsaugos nuo smurto 1 straipsnio 3 dalyje numatytą reikalavimą „paskirti atsakingą instituciją (Lietuvos statistikos departamentą), kuri parengtų visų sričių, susijusių su smurto artimoje aplinkoje problematika, tyrimų, statistinių duomenų apie smurtą artimoje aplinkoje rinkimo ir šių duomenų analizės metodiką, nustatant kriterijus, kurie yra svarbūs kovos su smurtu artimoje aplinkoje efektyvumui įvertinti ir prevencijai užtikrinti. Paskirti už duomenų apie smurtą artimoje aplinkoje rinkimo ir šių duomenų analizės koordinavimą atsakingą asmenį LR Vyriausybės kanceliarijoje“ ir atsižvelgiant į tarpinstitucinės darbo grupės³² parengtus siūlymus dėl statistikos apie smurtą artimoje aplinkoje rengimo, 2017 m. buvo patvirtintas³³ statistinių rodiklių, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, sąrašas (toliau – Rodiklių sąrašas). Lietuvos statistikos departamentas statistinę informaciją apie dėl smurto artimoje aplinkoje policijoje užregistruotus pranešimus, užregistruotus nusikaltimus, smurtą patyrusius asmenis, pagalbą smurtą patyrusiems asmenims, gautą iš Rodiklių sąrašo įvardytų atsakingų už statistinės informacijos parengimą institucijų, nustatytais terminais, skelbia Oficialiosios statistikos portale (osp.stat.gov.lt).

70. Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – IRD) Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenų pagrindu kas mėnesį rengia statistinę ataskaitą „Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, asmenis, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, padarymu“ ir skelbia ją internete adresu www.ird.lt. (Priedai nr. 11, 12). Duomenys apie gautus pranešimus dėl smurto artimoje aplinkoje yra kaupiami Policijos informacinės sistemos Policijos registruojamų įvykių registre.

³² Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2016 m. lapkričio 9 d. įsakymas Nr. DĮ-231 „Dėl Tarpinstitucinės darbo grupės siūlymams dėl statistikos apie smurtą artimoje aplinkoje rengimo sudarymo“.

³³ Lietuvos statistikos generalinio direktoriaus įsakymas 2017 m. balandžio 21 d. Nr. DĮ-107 „Dėl statistinių rodiklių, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, sąrašo patvirtinimo“.

71. SADM, vadovaudamasi Specializuotos pagalbos centrų projektų atrankos konkurso nuostatais³⁴, renka bei analizuoja SPC teikiamą informaciją apie SPC užregistruotus asmenis (apie kuriuos pranešė policija, kreipėsi savarankiškai), specializuotą kompleksinę pagalbą gavusius asmenis (jų lytį, amžių bei šeiminių sudėtį), pagalbos pobūdį ir kt. Nuo 2017 m. informacija apie SPC skaičių bei smurtą artimoje aplinkoje patyrusius asmenis, gavusius specializuotą kompleksinę pagalbą pagal lytį bei amžių, teikiama Lietuvos statistikos departamentui.
72. Nuo 2012 m. visoje Lietuvoje SPC teikia specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patiriantiems asmenims (daugiau nei 80 % patyrusių smurtą artimoje aplinkoje asmenų yra moterys). SPC, siekdami suteikti pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patiriančioms moterims bei užtikrinti teikiamos specializuotos kompleksinės pagalbos efektyvumą ir kompleksiskumą, prireikus bendradarbiauja su vaiko teisių apsaugos skyrių (nuo 2018 m. liepos 1 d. – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM) darbuotojais, savivaldybių įstaigomis, seniūnijomis ar NVO, teikiančiomis pagalbą smurtą patyrusiems asmenims, įstaigomis ir (ar) organizacijomis, teikiančiomis apnaujinimo, apgyvendinimo ar kitas būtinas paslaugas, su policija, sveikatos priežiūros įstaigomis, teisinę pagalbą teikiančiomis įstaigomis ir institucijomis.
73. Siekiant užtikrinti specializuotą kompleksinę pagalbą didinamas SPC finansavimas, kuris nuo 168 tūkst. Eur 2012 metais padidėjo iki 750 tūkst. Eur 2018 m.
74. Visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje veikia moterų krizių centrai, teikiantys pagalbą moterims, nukentėjusioms nuo savo sutuoktinių ir partnerių smurto. Moterų krizių centrai dirba svarbų krizių intervencijos bei profilaktikos (prevencijos) darbą, teikia neatidėliotiną bei tęstinę pagalbą smurtą ir prievartą patyrusioms moterims. Organizacijos taip pat užsiima atstovavimu, siekdamas tobulinti įstatyminę Lietuvos bazę smurto prieš moteris įveikimo srityje, formuoti atitinkamą politiką bei diegti pažangią praktiką. Organizacijos taip pat gali suteikti laikiną prieglobstį smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims.
75. Nukentėjusieji nuo smurto artimoje aplinkoje gali apsistoti savivaldybėse veikiančiuose krizių centruose, laikino apgyvendinimo įstaigose motinoms ir vaikams. 2017 m. Lietuvoje veikė 49 krizių centrai, kuriuose buvo 790 vietų.
76. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 25 dalies.** LR apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas neišskiria aukos lyties pagrindu, tačiau, įgyvendinant kovos su smurtu artimoje aplinkoje strategiją, lyčių skirtumas yra akcentuojamas. Kalbant apie apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje strategijos įgyvendinimą šalyje atkreipiant dėmesį į lyčių skirtumus, yra SPC veikla – teikiamos paslaugos ir bendra veiklos koncepcija orientuota į pagalbą moterims.

³⁴ LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. gruodžio 15 d. įsakymas Nr. A1-751 „Dėl specializuotos pagalbos centrų projektų atrankos konkurso organizavimo 2016–2018 metais nuostatų patvirtinimo ir specializuotos pagalbos centrų projektų vertinimo ir atrankos komisijos sudarymo“.

77. Praktikoje susiklosčiusi situacija, kad smurto artimoje aplinkoje aukomis dauguma atvejų (80 proc.) tampa moterys, todėl aukos pažeidžiamumas bet kokių atveju yra vertinamas atsižvelgiant į lyčių skirtumus. Baudžiamajame procese (BPK 55 str. 4 d., 185 str.) smurto artimoje aplinkoje aukos yra priskiriamos prie itin pažeidžiamų nukentėjusiųjų kategorijos, įstatymais šioms aukoms numatytos procesinės privilegijos ir papildomos apsaugos priemonės. Ikiteisminio tyrimo metu dėl nusikalstamų veikų, padarytų lyties pagrindu, t.y. dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui bylose, smurto artimoje aplinkoje bylose, prekybos žmonėmis, pelnymosi iš kito asmens prostitucijos ir įtraukimo į prostituciją bylose ar bylose, susijusiose su diskriminavimu ar neapykanta dėl lyties, nukentėjusiesiems gali būti taikomos ypatingos apklausos atlikimo sąlygos (BPK 186 str.), nukentėjusysis gali prašyti, kad apklausą atliktų tos pačios lyties asmuo (BPK 185 str. 2 d.). 2016 m. patvirtintose Rekomendacijose³⁵ dėl nukentėjusiųjų specialių apsaugos poreikių vertinimo, nusikalstamos veikos, susijusios su smurtu ar kitokia išnaudojimo, diskriminacijos lyties pagrindu forma, yra priskiriamos prie padidintos rizikos nusikalstamų veikų grupės. O nuo tokių veikų nukentėjusiems asmenims, vertinant tiek nusikalstamos veikos pobūdį, tiek aukos pažeidžiamumo aspektus, yra rekomenduotina taikyti šias specialias apsaugos priemones: lydinčio asmens dalyvavimas, tos pačios lyties pareigūno atliekama apklausa, specializuoto pareigūno atliekama apklausa, to paties pareigūno atliekami proceso veiksmai, įgalioto atstovo dalyvavimas, apklausa ne daugiau kaip vieną kartą, garso ir vaizdo įrašo darymas apklausos metu ir kt.
78. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 27 dalies.** 2012 m. liepos 13 d. įsigaliojo BK pakeitimai, susiję su žmonių pirkimu arba pardavimu ir vaiko pirkimu arba pardavimu (BK 147 ir 157 straipsniai). Straipsnių dispozicijos ženkliai išplėstos draudimu parduoti, pirkti, kitaip perleisti ar įgyti, verbuoti, gabenti ar laikyti nelaisvėje žmogų ar vaiką vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, prostitucijai, kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstinėms paslaugoms, įskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitais išnaudojimo tikslais. Taip pat baudžiamasis įstatymas papildytas nauju 147² straipsniu, numatančiu baudžiamąją atsakomybę už naudojimąsi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis, taip pat išplėsta BK 147¹ straipsnio (išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms) dispozicija įtraukiant išnaudojimą teikti paslaugas, įskaitant elgetavimą. 2016 m. gegužės 25 d. įsigaliojo BK pakeitimo įstatymas, kuriuo BK 147 straipsnio (prekyba žmonėmis) dispozicija buvo eksplicitiškai papildyta dviem tikslais – priverstinė ar fiktyvi santuoka, kurių siekiant vykdomi prekybos žmonėmis nusikalstami veiksmai. Analogiškai buvo papildyta ir BK 157 straipsnio (vaiko pirkimas arba pardavimas) nusikaltimo sudėtis. Be to, BK 157 straipsnyje neteisėtas įvaikinimas irgi yra paminėtas kaip vienas iš galimų vaiko pirkimo ar pardavimo nusikaltimo tikslų. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės gerinimas yra vienas iš

³⁵ LR generalinio prokuroro 2016 m. vasario 29 d. įsakymas Nr. I-63 „Dėl rekomendacijų dėl nukentėjusiųjų specialių apsaugos poreikių vertinimo patvirtinimo“.

numatytų LR Vyriausybės prioritetų. Pagal LR Vyriausybės programos įgyvendinimo planą, iki 2020 m. III ketvirčio planuojama įdiegti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo sistemą. Plečiant elektroninių priemonių panaudojimą valstybės garantuojamos teisinės pagalbos srityje yra numatomas Teisinės informacijos ir teisinės pagalbos informacinės sistemos (TEISIS) sukūrimas.

7 straipsnis

79. Lietuvos Respublikos galiojantis teisinis reglamentavimas suteikia moterims vienodas sąlygas kartu su vyrais dalyvauti įvairaus lygio rinkimuose ir valstybės politiniame gyvenime. LR Prezidento rinkimus 2 kartus iš eilės laimėjo moteris. 2014 m. gegužės 25 d. vykusiuose rinkimuose į Europos Parlamentą, Lietuvai skirtų Europos Parlamente, 2 iš 11 vietų laimėjo moterys. Į 2016–2020 metų LR Seimą buvo išrinkta 30 moterų ir 111 vyrų. Lyginant su 2012–2016 m. LR Seimo kadencija, moterų skaičius Seime šiek tiek sumažėjo: 2012 m. buvo išrinktos 33 moterys (Priedai nr. 14, 15).
80. 2011–2017 m. 4 politinių partijų vadovėmis buvo moterys (LR įregistruotų politinių partijų skaičius 2011–2017 m. – 37 partijos), 2018 m. moteris vadovauja 1 politinei partijai (2018 m. iš viso įregistruotų partijų skaičius– 28). LR Vyriausybėje moterims buvo patikėta vadovauti ŠMM ir KM. Valstybės tarnautojų registro 2011 – 2017 m. duomenys apie moterų ir vyrų darbą valstybės tarnyboje pateikti 13 priede.
81. Įgyvendinant ketvirtosios Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos priemones, buvo toliau siekiama subalansuoto moterų ir vyrų dalyvavimo priimant sprendimus ir einant aukščiausias pareigas. Siekiant skatinti moterų motyvaciją ir gebėjimus dalyvauti priimant sprendimus, kurti moterų karjerai palankią aplinką, buvo organizuojami verslių moterų ir visuomenės lyderių apdovanojimai, moterų lyderystę skatinančios konferencijos, užtikrintas moterų informacinio portalo palaikymas, paremtos moterų politikų klubų veiklos, kuriomis siekta suaktyvinti moterų dalyvavimą politikoje vietiniame ir nacionaliniame lygmenyje, didinti moterų politikų sąmoningumą ir skatinti daryti įtaką politiniams sprendimams lyčių lygybės srityje, nepriklausomai nuo politinių pažiūrų.
82. VšĮ „Versli Lietuva“ 2017 metais suorganizavo 8 moterų verslumą skatinančius renginius, kuriuose dalyvavo 185 moterys. 2017 metais tiksliniai regioniniai renginiai vyko Šiauliuose – bendradarbystės centre „Spiečius“ vyko mentorystės bei motyvaciniai renginiai moterims. 2017 m. gruodžio 6 d. ŪM jau ketvirtą kartą organizavo kasmetinę moterų verslumo skatinimo konferenciją „VIS‘os: Verslios. Išmanios. Socialios“, kurioje verslininkės susipažino su naujomis įsitraukimo į socialinio verslo veiklą galimybėmis, dalijosi sėkmės istorijomis, dalyvavo diskusijose, įgavo naujos patirties dalyvaudamos įgūdžių tobulinimo dirbtuvėse. VšĮ „Versli Lietuva“ teikė

konsultacijas moterų verslumui, finansiniam raštingumui ir kitoms kompetencijoms didinti. 2017 metais suteikė 3 014 konsultacijų, iš jų moterims – 46 proc, vyrams – 54 procentų.

83. Susisiekimo ministerijos 2017 m. atliktos valdomų akcinių bendrovių valdybų ir stebėtojų tarybų narių analizė lyčių lygybės aspektu parodė, kad, nors vyrai vis dar dominuoja, moterų, dalyvaujančių svarbiuose ministerijos valdomų įmonių valdymo organuose, daugėja.
84. 2018 m. sausio 19 d. LR Seime užregistruotas Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siūloma pakeisti valstybės tarnybos santykių teisinį reguliavimą taip, kad valstybės tarnyba taptų patraukli, moderni, depolitizuota ir efektyvi. Šiame projekte siūloma numatyti naują skatinimo priemonę – iki 5 apmokamų poilsio dienų (tačiau ne daugiau kaip 10 darbo dienų per metus) arba atitinkamai sutrumpinant darbo laiką, taip pat siūloma reglamentuoti valstybės tarnautojų nuotolinį darbą. Manytina, kad siūlomos nuostatos taip pat gali prisidėti prie lankstesnio valstybės tarnautojų asmeninio gyvenimo ir darbinės veiklos derinimo.
85. Lietuvoje tautinėms mažumoms priklausančios moterys aktyviai dalyvauja Lietuvos visuomeniniame, kultūriniame gyvenime bei sprendimo priėmimo procese, susijusiame su tautinių mažumų teisių apsauga. Prie Tautinių mažumų departamento prie LR Vyriausybės veikiančios Tautinių bendrijų tarybos daugiau kaip pusę narių sudaro moterys. Veikianti kaip patariamoji institucija, Tautinių bendrijų taryba atstovauja tautines mažumas Lietuvos tautinių mažumų politikos koordinavimo klausimais. Tautinėms mažumoms priklausančios moterys aktyviai dalyvauja bendruomeniniame gyvenime, rūpinasi tautinio tapatumo (kalbos, tradicijų, tautinio paveldo) puoselėjimu ir jo sklaida šalyje. Lietuvoje aktyviai veikia apie 300 tautinių mažumų NVO. Taip pat Lietuvoje veikia moterų organizacijos – Lietuvos ukrainiečių moterų sąjunga, Lietuvos lenkų moterų draugija, Lietuvos etninių grupių moterų verslininkų draugija ir kitos. Pastaroji draugija aktyviai vykdo projektus, skirtus puoselėti, vystyti ir remti Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų moterų veiklą, susijusią su verslo organizavimu ir vystymu, yra Europos moterų migrančių tinklo narė.

8 straipsnis

86. Lietuvoje moterys lygiomis su vyrais sąlygomis ir be jokios diskriminacijos gali atstovauti Lietuvos Respublikai tarptautiniu mastu ir dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje. 2016 metų pabaigoje moterys sudarė 59,3 proc. visų URM darbuotojų. Moterys taip pat sudarė 51,6 proc. visų LR diplomatų (asmenų, turinčių diplomatinius rangus). Moterys užėmė 54 proc. visų URM vadovaujančių pareigybių, iš kurių moterys vadovavo 55,4 proc. visų skyrių ir 29,4 proc. visų departamentų. Moterys taip pat vadovavo 25,9 proc. visų LR diplomatinių ir konsulinių atstovybių. Moterys sudarė 27,5 proc. asmenų, kuriems suteikti aukščiausi LR diplomatiniai rangai.

87. 2011–2017 m. duomenimis karių ir civilių, užimančių pareigas užsienio valstybių tarptautinėse karinėse ir gynybos institucijose, bei nacionalinėse atstovybėse ir kt., neturinčių diplomatinio statuso buvo 191. Iš jų - 10 moterų t.y. 5,2 proc. 2014–2017 m. duomenimis karių ir civilių, užimančių pareigas tarptautinėse institucijose, kurių būstinė yra Lietuvoje buvo 33, iš jų - 8 moterys. 2011–2017 m. į tarptautines operacijas išsiųstų moterų buvo 65, t.y. 3,21 proc. Moterų procentas yra mažas, tačiau, lyginant su bendra Kariuomenės vyrų - moterų proporcija, jis yra vidutiniškas. Pvz. Krašto apsaugos sistemoje 2017 m. dirbo 17,7 proc. moterų ir 82,3 proc. vyrų. Daugiausiai moterų dirbo 2014 m. – 19 proc. Jų procentas sumažėjo 2015 m., ką būtų galima sieti su nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos įvedimu (Priedai nr. 16–20).

9 straipsnis

88. Informacija apie Konvencijos 9 straipsnio įgyvendinimą Lietuvoje buvo pateikta ankstesniuose pranešimuose. Šią sritį reglamentuojantys teisės aktai nepasikeitė.

89. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 31 dalies.** Lietuva ratifikavo³⁶ 1961 m. Jungtinių Tautų konvenciją dėl asmenų be pilietybės skaičiaus mažinimo. Pilietybės įstatymo 18 ir 40 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymu (abu įstatymai įsigaliojo 2013 m. gegužės 25 d.) visiškai suderintos nacionalinės teisės ir konvencijos nuostatos. Pagal anksčiau galiojusias Pilietybės įstatymo nuostatas, Lietuvoje gyvenantiems asmenims be pilietybės gimęs vaikas LR pilietybę įgyja nepriklausomai nuo to, ar jis gimė LR teritorijoje, ar už jos ribų (jeigu gimdamas neįgyja kitos valstybės pilietybės). O 2013 m. gegužės 9 d. priimtu Pilietybės įstatymo pakeitimu nustatytos palankesnės natūralizacijos sąlygos anksčiau Lietuvoje gimusiems asmenims be pilietybės, kuris nebuvo įgijęs kitos valstybės pilietybės – sutrumpinta taikoma bendra sąlyga pastaruosius 10 metų teisėtai nuolat gyventi Lietuvoje (pragyventi Lietuvoje reikalaujama 5 metus). Šios nuostatos taikomos visiems asmenims be pilietybės, gimusiems LR teritorijoje, neišskiriant jokios atskiros asmenų grupės, pavyzdžiui, romų, todėl statistika apie LR pilietybę įgijusių asmenų tautybę nekaupama. Asmenų be pilietybės statistika pateikiama 21 ir 22 prieduose.

90. Valstybės sienos apsaugos tarnybos Užsieniečių registracijos centre (toliau – VSAT URC) apgyvendinami sulaikyti neteisėtai esantys užsieniečiai ir prieglobsčio prašytojai (išskyrus nelydimus nepilnamečius ir užsieniečius, perkeltus į Lietuvos Respubliką bendradarbiaujant su ES valstybėmis narėmis bei trečiosiomis valstybėmis, kurie yra apgyvendinami Pabėgėlių priėmimo centre). VSAT URC apgyvendinama nedaug moterų, o ypač tokių, kurios yra smurto aukos arba liudytojos: 2015 m. VSAT URC apgyvendinti 631 užsienietis, iš jų – 91 moteris; 2016 m. – 440 užsieniečių, iš jų – 72 moterys (iš kurių 5 smurto aukos); 2017 m. 383 užsieniečiai – 69 moterys (7

³⁶ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Jungtinių Tautų konvencijos dėl asmenų be pilietybės skaičiaus mažinimo ratifikavimo“ (2013 m. gegužės 9 d.).

smurto aukos); 2018 m. (vasario 19 d. duomenimis) – 5 moterys. VSAT URC pareigūnai yra dalyvavę mokymuose (pvz. mokymuose, kuriuos organizuoja JTVPK kartą per mėnesį Pasieniečių mokykloje) apie moterų konsultavimo ypatumus: laikomasi rekomendacijų, kad moteris turi apklausti moterys pareigūnės, jeigu yra galimybė be uniformų, konfidencialioje ir saugioje aplinkoje. VSAT URC Tyrimo skyriuje taip pat pareigūnės moterys dirba su moterimis.

10 straipsnis

91. ŠMM, siekdama užtikrinti lyčių pusiausvyrą mokslo ir studijų institucijose aukščiausiose akademinėse pareigose bei mokslo administravimo pareigose, 2014 m. patvirtino rekomendacijas lygioms moterų ir vyrų galimybėms Lietuvos mokslo ir studijų institucijose užtikrinti (*Guidance on Ensuring Equal Opportunities in Lithuanian Research and Higher Education Institutions*), kuriomis siekiama pateikti institucijoms siūlymus dėl galimų priemonių, skirtų sisteminiam lyties aspekto integravimui į visas institucijų politikos ir veiklos sritis; gerinti lyčių pusiausvyrą skirtingose mokslo srityse ir didinti moterų, užimančių aukščiausias mokslines ir administracines pareigas, skaičių. ŠMM ieško būdų, kaip įvesti skatinimo priemones mokslo ir studijų institucijoms, įgyvendinančioms pažangias žmogiškųjų išteklių (tame tarpe vyrų ir moterų lygių galimybių) valdymo strategijas.
92. Pranešimo ataskaitiniu laikotarpiu periodu Lietuvoje tyrėjos moterys sudarė 62,59% visų tyrėjų. Daugiausia moterų buvo socialiniuose moksluose (67,9 %) ir humanitariniuose moksluose (66 %), mažiausia – technologijos moksluose (36,37 %) ir fiziniuose moksluose (39,17 %). Daugiausia moterų 2017 metais aukščiausiuose A kategorijos (profesoriaus, vyriausiojo mokslo darbuotojo) pareigose buvo humanitariniuose moksluose (57 %) ir socialiniuose moksluose (54 %), mažiausia – fiziniuose moksluose (10 %) ir technologijos moksluose (13 %). Vertinant lyčių pusiausvyrą tarp universitetų rektorių, moterų 2017 m. buvo 11 %, o tarp kolegijų direktorių – 41%. Universitetuose prorektorės moterys sudarė 47 %. Dekanių moterų kolegijose buvo 71%, o universitetuose – 33 %.
93. Lietuvos trijuose iš keturiolikos valstybinių universitetų veikia lyčių studijų centrai (Vilniaus universitete, Mykolo Riomerio universitete, Šiaulių universitete), kurie vykdo studijas ir mokslinius tyrimus lyčių lygybės srityje. Lyčių lygybės kursas dėstomas Vilniaus universitete (kaip pasirenkamas dalykas), Vytauto Didžiojo universitete (specialybės dalykas sociologijoje), Šiaulių universitete (pasirenkamas dalykas Erasmus studentams). Paskaitų metu studentai mokomi, kaip suvokti kultūros formuojamus lyčių stereotipus, darančius įtaką moterų ir vyrų elgesiui bei jų socialiniams pasirinkimams.
94. Švietimo registro duomenimis, 2015 m. stipendijos buvo skirtos 1296 studentams, 2016 m. – 1076 studentams, 2017 m. – 880 studentams. Šiuo metu Švietimo registre skelbiama, kad studentų

skaičius, kuriems 2018 m. (12 mėn.) skiriamos stipendijos, – 628 studentai. Stipendijos dydis³⁷ yra 115,85 Eur per mėnesį.

95. 2017 m. rugsėjo 1 d. duomenimis Lietuvoje ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankė 11 romų, priešmokyklinio ugdymo grupes - 4, bendrojo ugdymo mokyklose mokėsi 237 mergaitės ir 194 berniukai (431 romas), profesinėse mokyklose mokėsi 7 vaikinai ir 15 merginų (22 romai).
96. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 33 dalies.** Vykdydama Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų planą, ŠMM 2017 m. sustiprino mokytojų, mokyklų vadovų, švietimo pagalbos specialistų, savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistų mokymus ir ėmėsi organizuoti ilgalaikę kompetencijoms tobulinti skirtą veiklą, kurios metu ugdomi gebėjimai pažinti romų vaikų poreikius, organizuoti įtraukijį ugdymą atsižvelgiant į kultūrinę įvairovę. UPC organizavo mokymų ciklą. Šių mokymų dalyviai atstovauja mokyklų komandas, kurias sudaro mokytojas, pagalbos mokiniui specialistas ir administracijos atstovas. Numatoma tokio tipo mokymus vykdyti ir 2018–2020 m. Su šiais mokymais susieti lygių galimybių ir nediskriminavimo klausimams skirti edukaciniai užsiėmimai, kuriuose dalyvauja vyresniųjų klasių mokiniai ir mokytojai iš aukščiau minėtų mokyklų. Šiuose edukaciniuose užsiėmimuose šiuolaikiškais formomis stengiamasi mažinti neigiamas nuostatas romų atžvilgiu, priimti skirtumus, ugdyti mokinių ir mokytojų kritinį požiūrį į stereotipus, susijusius su romų vaizdavimu ne tik žiniasklaidoje, bet ir lietuvių etnokultūroje.
97. ŠMM, bendradarbiaudama su TMD, kuris vykdo projektą „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“, inicijavo atskirą veiklą – ilgalaikį konsultanto darbą su visa mokyklos ir vietos bendruomene formuojant naują požiūrį į romų integraciją Šalčininkų rajono Eišiškių Stanislovo Rapolionio gimnazijoje. TMD užtikrina romų tarpininko, kurio pagrindinė užduotis – romų vaikų geras Stanislovo Rapolionio gimnazijos lankymas, veiklą. Siekiant nuoseklumo, tas pats konsultantas rengs praktines rekomendacijas kaip dirbti su ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikų turinčiomis romų šeimomis. Rekomendacijų tikslas – efektyvinti šviečiamąjį darbą su mokyklinio amžiaus vaikų turinčiomis romų šeimomis ir romų vaikų integracijos didinimas, įsitraukiant į visą mokyklos ir vietos bendruomenės gyvenimą.
98. Tautinėms mažumoms priklausančios moterys aktyviai įsitraukusios į tautinių mažumų šeštadieninių/sekmadieninių mokyklų veiklą, rūpinasi tautinių mažumų vaikų ir jaunimo kultūrinės kompetencijos ugdymu.

11 straipsnis

³⁷ LR Vyriausybės 2010 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 538 „Dėl tikslinių stipendijų skyrimo pedagogų rengimo programų studentams“. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.372309>.

99. Siekiant modernizuoti darbo rinkos reglamentavimą, 2016 m. priimtas „Darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinio–administracinio modelio“ įstatymų paketas, kurį sudaro trys pagrindiniai įstatymai – Darbo kodeksas³⁸, Užimtumo³⁹ ir Nedarbo socialinio draudimo⁴⁰ įstatymai (su pakeitimais įsigaliojo 2017 m. liepos 1 d.). DK nuostatomis supaprastinta darbuotojų priėmimo ir atleidimo tvarka, nustatytas lankstesnis darbo laiko reglamentavimas ir daugiau įvairių darbo sutarčių rūšių (terminuotoji, laikinojo darbo, darbo vietos dalijimosi, darbo keliems darbdaviams, pameistrystės sutartis). Dirbantiems tėvams naujasis reglamentavimas siūlo lankstesnę darbo santykių ir darbo grafiko sistemą, kuri leidžia suderinti šeimą, mokslus ir darbą. Nedarbo socialinio draudimo įstatymu: 1) padidinta nedarbo draudimo išmoka – pastovią išmokos dalį sudaro 30 proc. MMA; kintama išmokos dalis tiesiogiai priklauso nuo bedarbio buvusių draudžiamųjų pajamų; padidėjo maksimalus išmokos dydis – 75 proc. šalies VDU; 2) padidinta nedarbo draudimo išmokos gavėjų aprėptis – nustatytas mažesnis stažo teisei į išmoką įgyti reikalavimas (12 mėn. per 30 mėn.); 3) pailginta išmokos mokėjimo trukmė nuo 6 iki 9 mėnesių. Užimtumo įstatymu išplečiama LR užimtumo rėmimo įstatymo taikymo sritis, viename įstatyme klasifikuojamos visos užimtumo formos, nustatoma atsakomybė už nelegalų, nedeklaruotą darbą ir nedeklaruotą savarankišką veiklą, užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimus. Taip pat patobulintos užimtumo rėmimo priemonės.

100. Lietuvoje per 2011–2017 metų laikotarpį užimtumo lygis išaugo 10,2 proc. punkto, nuo 60,2 proc. 2011 m. iki 70,4 proc. 2017 metais. Per šį laikotarpį moterų užimtumo lygis išaugo 10 proc. punktu. Moterų užimtumo lygis šiek tiek mažesnis lyginant su bendru užimtumo lygiu (Priedas nr. 23). Per analizuojamą laikotarpį nedarbo lygis sumažėjo daugiau nei du kartus, nuo 15,4 proc. 2011 metais iki 7,1 proc. 2017 metais. Nuo 2011 metų moterų nedarbo lygis sumažėjo 7,2 proc. punkto, 2017 metais siekė 5,7 proc. ir buvo 1,4 proc. punkto mažesnis nei bendras nedarbo lygis (Priedas nr. 24). Per 2011–2017 metų laikotarpį teritorinėse darbo biržose įsiregistravo 2.149 tūkst. darbo ieškančių asmenų, iš jų 44 proc. sudarė moterys. 15–29 metų amžiaus asmenų nedarbo lygis 2010 m. sudarė 27,2 proc., 2017 m. – 8,6 proc. Atitinkamai merginų nedarbo lygis nuo 22 proc. 2010 m. krito iki 7,1 proc. 2017 m., vaikinų nedarbo lygis krito nuo 31,7 proc. iki 9,7 proc. Statistikos departamento duomenys apie vidutinį bruto darbo užmokestį šalies ūkyje pateikti 25 priede.

101. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 35 dalies.** DK ir MVLGĮ nustato, kad moterims ir vyrams už vienodą ir vienodos vertės darbą turi būti mokamas vienodas atlyginimas. Remiantis naujuoju DK, darbdaviai, kurių vidutinis darbuotojų skaičius yra daugiau kaip penkiasdešimt, privalo paskelbti lygių galimybių politikos įgyvendinimo ir vykdymo priežiūros principų įgyvendinimo priemones.

³⁸ Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas Nr. XII-2603.

³⁹ Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas Nr. XII-2470.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 pakeitimo įstatymo Nr. XII-2471 pakeitimo įstatymas Nr. XIIIIP-590.

Valstybinė darbo inspekcija prie SADM 2015-2017 metų laikotarpiu atliko 193 teminius patikrinimus moterų ir vyrų lygių teisių įgyvendinimo darbo teisinių santykių srityje. Įgyvendinant ketvirtosios Programos Veiksmų planą, buvo vykdomos švietėjiškos, informacinės ar mokomojo pobūdžio veiklos, skirtos moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumams mažinti, darbo rinkos segregacijos klausimams spręsti. Organizuotos konsultacijos dėl naujojo DK nuostatų, vyko informacinės kampanijos, lygiausios darbovietės, lygiausios savivaldybės atrankos konkursai, buvo remiama moterų politikų klubų veikla, užtikrinamas moterų organizacijų elektroninio tinklo ir informacinio portalo www.lygus.lt funkcionavimas. 2017 m. gruodžio mėn. SADM kartu su ŪM, ŠMM ir kitomis institucijomis organizavo ekspertinį seminarą lyčių segregacijos klausimams švietime, mokymuose ir darbo rinkoje aptarti siekiant mažinti lyčių segregaciją bei galimai jos sukeliamas pasekmes ateityje.

102. Romių moterų integracijos priemonės. 2011 – 2017 m. Lietuva įgyvendino Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2012–2014 metų veiklos planą ir pradėjo vykdyti Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015 – 2020 metų veiksmų plano priemones. 2013 m. buvo paremtas projektas „Romų moterų verslumo skatinimas plėtojant tradicinius amatus“, kurio pagrindinė idėja – išmokyti romų moteris kurti tradicinius romų rankdarbius su tikslu juos pardavinėti elektroninėje parduotuvėje. Projektas buvo vykdomas iki 2015 metų. 2014 metais Europos Tarybos ekspertų tematinio vizito Lietuvoje metu vyko seminaras „Romų moterų įgalinimas ir lyties aspektas romų integracijos politikoje“, susitikimai valstybės, savivaldybės ir NVO atstovais. Atsižvelgiant į ekspertų rekomendacijas, parengtas skirsnis apie romių moterų padėtį Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų plane.

103. 2016–2017 metais romų moterims skirtos priemonės buvo įtrauktos į du ES lėšomis finansuojamus projektus: „Romų platforma – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“, kurią įgyvendina TMD prie LR Vyriausybės, ir į projektą „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės ir iššūkiai“, kurią įgyvendina VŠĮ Romų visuomenės centras kartu su partneriais. Pagrindinis pirmojo projekto tikslas – sukurti bendradarbiavimo tarp romų bendruomenių ir vietos savivaldybių mechanizmą, užtikrinantį efektyvią vietos savivaldos įtrauktį į romų integracijos procesą. Vykdamas projektą penkiose Lietuvos savivaldybėse, kuriuose telkiasi didžiausias romų bendruomenės, įsteigtos romų platformos, 2016 metais platformų koordinatorėmis Vilniuje, Panevėžyje ir Šiauliuose dirbo romų moterys; 2017-2018 metais romų moterys dirba Šalčininkų rajono ir Panevėžio miesto romų platformos koordinatorėmis.

104. 2017 metais buvo atliktas tyrimas „Ankstyvos santuokos Lietuvos romų bendruomenėje: situacijos analizė, išvados ir rekomendacijos“. Tyrime buvo siekiama išanalizuoti tarptautinės teisės ir LR teisės aktus, reglamentuojančius santuokos institutą. Didžiausias dėmesys buvo skiriamas išsamiau nagrinėti ankstyvų santuokų sampratą romų bendruomenėje, suprasti, koks bendruomenės narių

požiūris, kokios pagrindinės sudarymo priežastys ir pasekmės. Įgyvendinant tyrime pateiktas rekomendacijas, 2017 m. Aukštaitijos regiono romų jaunimui buvo organizuoti mokymai apie lytiškumą ir ankstyvųjų santuokų prevenciją, kuriuose dalyvavo 30 vaikinių ir merginų. Taip pat, vykdant projektą, yra organizuojami mokymai romų moterims žmogaus teisių apsaugos klausimais. Nuo 2016 m. įgyvendinamas projektas „Dirbkime kartu su romais – naujo darbo galimybės ir iššūkiai“, kuriame didelis dėmesys skiriamas moterų įgalinimui. Projekte yra numatyta organizuoti Romų moterų siuvinėjimo darbų parodą, „Moterų klubo“ veiklą, lyčių lygybės mokymus, kuriuose 2016–2017 metais dalyvavo 45 asmenys; 14 moterų įsitraukė į įvairias įgalinimo veiklas.

105.LR socialinių paslaugų įstatyme nustatyta vienoda teisė asmenims gauti socialines paslaugas nepriklausomai nuo jų lyties. Asmeniui (šeimai) skiriamos ir teikiamos tokios socialinės paslaugos, kurios atitinka asmens ir šeimos interesus bei nustatytus poreikius, siekiant sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ir stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Įstatymas numato galimybę asmeniui (šeimai) pagal jo interesus ir nustatytus poreikius pasirinkti socialinių paslaugų rūšį ir jų gavimo vietą (savo namuose, bendruomenėje ar įstaigoje). Lietuvoje socialinių paslaugų plėtra yra orientuota į individualių asmens ir šeimos poreikių tenkinimą, skatinant bendruomenėje teikiamų paslaugų plėtojimą, pagalbą šeimų, prižiūrinčių savo artimuosius namuose, nariams išlikti darbo rinkoje ir dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijos gyventojams užtikrinimą atsakingos savivaldybės, kurios vertina ir analizuoja vietos gyventojų poreikius, nustato socialinių paslaugų mastą ir rūšis, planuoja ir organizuoja socialines paslaugas, steigia socialinių paslaugų įstaigas. Savivaldybėse daugėja paslaugų asmens namuose (pagalba į namus, socialinė globa, integrali pagalba (socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos), nestacionariose socialinių paslaugų įstaigose (atokvėpio paslauga, dienos socialinė priežiūra ir globa, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, psichosocialinė pagalba ir pan.). Nuo 2013 m. yra vykdomi integralios pagalbos (slaugos ir globos) į namus projektai, taip didinant sudarant galimybes šeimos nariams, savo namuose prižiūrintiems senyvo amžiaus ir neįgalius asmenis, derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus. SADM finansiškai remia savivaldybėse teikiamą socialinę globą asmenims su sunkia negalia, kompleksines paslaugas šeimoms, vaikų priežiūrą vaikų dienos centruose.

12 straipsnis

106. Sveikatos apsaugą reglamentuojantys įstatymai neturi diskriminacinių nuostatų lyties pagrindu. Kiekvienas asmuo, neatsižvelgiant į lytį, Lietuvoje gali naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, įskaitant dalyvavimą profilaktinėse programose. Lietuvoje toliau įgyvendinama Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programa (Priedas nr. 31). Taip pat toliau vykdomos Atrankinė gimdos kaklelio vėžio patikros ir

Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programos (Priedas nr. 32). Profilaktiškai pasitikrinti sveikatą galima kreipiantis į savo šeimos gydytoją ar pirmines ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančią akušerį ginekologą. Valdant kai kurias užkrečiamąsias ligas, plintančias ir lytiniu keliu, vakcinacija yra viena patikimiausių prevencinių priemonių. Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. į LR vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių įtraukta nauja vakcina – 11 metų mergaitės skiepijamos nuo žmogaus papilomos viruso infekcijos. Artimiausiais metais tikimasi pasiekti aukštesnes nei 90 proc. skiepimų apimtis.

107. Kalbant apie moterų garantijas moterims naudotis kokybiškais nemokamais sveikatos priežiūros paslaugomis aptarnavimui nėštumo, gimdymo ir pogimdyminiu metu bei atitinkamo maisto nėštumo ir maitinimo metu, 2012-2017 m. Lietuvoje buvo įgyvendinamas LR ir Šveicarijos Konfederacijos bendradarbiavimo programos projektas „Nėščiujų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūros gerinimas Lietuvoje“. Patiems mažiesiems pacientams bei jų mamoms, nesvarbu, kur jie gyvena – sostinėje, ar atokiame mūsų šalies miestelyje, teikiamos vienodos kokybiškos bei aukščiausio lygio šiuolaikiškos paslaugos. Šiam tikslui pasiekti buvo panaudota 27 mln. eurų Lietuvos ir Šveicarijos paramos lėšų.
108. Lietuvos ligoninės, teikiančios sveikatos priežiūros paslaugas nėščiosioms, gimdyvėms ir naujagimiams, už daugiau kaip 21,4 mln. Eur. aprūpintos būtina medicina, aparatūra visuotinėms patikroms vykdyti bei naujausiomis technologijomis specializuotoms akušerinėms ir neonatologinėms paslaugoms teikti. 3 modernūs, erdvūs ir patogūs reanimobiliai su modernia, specialiai naujagimiams transportuoti skirta įranga perduoti 3-ims didžiausioms Lietuvos ligoninėms: Vaikų ligoninei (VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialui), Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninei Kauno klinikoms ir VŠĮ Klaipėdos universitetinei ligoninei.
109. 2015 m. parengtos 72 akušerijos ir neonatologijos diagnostikos ir gydymo metodikos, kuriomis vadovaujasi įvairių sričių sveikatos priežiūros specialistai. 4 257 dalyviai iš 32 Lietuvos ligoninių kėlė kvalifikaciją moderniuose mokymuose. Visoms mokymų veikloms buvo skirta net 2,1 mln. Eur. Sukurta Nėščiujų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos duomenų tvarkymo informacinė sistema. Sėkmingai veikianti regionalizacijos principu pagrįsta perinatalinės medicinos sistema davė gerų rezultatų: nėščiujų ir gimdyvių mirtingumas stabilizavosi ir siekia 6,5 100 tūkst. gyvų gimusiųjų kūdikių; lyginant su 2000 m., kai jis buvo 11,8 (Priedas nr. 33).
110. Siekiant užtikrinti tinkamą mitybą nuo pat pirmųjų gyvenimo dienų, Lietuvoje plėtojama Naujagimiui palankios ligoninės (toliau – NPL) iniciatyva. Nėščiujų, gimdyvių ir naujagimių

sveikatos priežiūros tvarkos apraše⁴¹ nurodytas vienas iš akušerijos paslaugas teikiančios įstaigos kokybės rodiklių yra naujagimiams palanki ligoninė arba įsipareigojimas ja tapti. NPL vardas suteikiamas vertinant įstaigas pagal Stacionarinių asmens sveikatos priežiūros įstaigų vertinimo pagal naujagimiams palankios ligoninės reikalavimus tvarkos aprašo⁴² nuostatas. Lietuvoje šiuo metu iš 28 ligoninių, kuriose yra akušerijos skyriai, 16 suteiktas NPL vardas ir 1 ligoninė – įsipareigojusi tapti NPL.

111. Veiklą tęsia atnaujintas Žindymo skatinimo komitetas⁴³. Vienas pagrindinių jo siekių – skatinti NPL plėtrą. Žindymo skatinimo propagavimo ir specialistų mokymo veikla organizuojami ir vykdomi teisės aktų nustatyta tvarka⁴⁴.

112. **Dėl rekomendacijų Lietuvai dėl 33d dalies.** Siekiant užtikrinti pagal amžių tinkamą, pakankamą berniukų ir mergaičių švietimą apie seksualinę ir reprodukcinę sveikatą bei teises ir apie atsakingą seksualinę elgesį, siekiant užkirsti kelią paauglių nėštumui ir lytiniu keliu perduodamoms ligoms bei vykdyti tuberkuliozės profilaktiką, asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos aktyviai vykdė sveikatos ugdymą ir mokymą ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikams ir vaikams iš rizikos grupių (Priedai nr. 27 ir 28).

113. Įgyvendinant 2009–2014 m. Norvegijos finansinio mechanizmo programos „Visuomenės sveikatai skirtos iniciatyvos“ Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų (toliau – JPSPP) teikimo modelio sukūrimo ir įdiegimo priemonę, 2014–2016 m. sukurtas ir 12 savivaldybių diegiamas JPSPP modelis, apimantis 4 prioritetines paslaugų teikimo sritis: psichikos sveikatos stiprinimas, lytinės ir reprodukcinės sveikatos gerinimas, sveikos mitybos skatinimas, išorinių mirties priežasčių prevencija. JPSPP apima sveikatos stiprinimą, prevenciją, gydymą, stebėseną bei konsultavimą ir atitinka Pasaulio sveikatos organizacijos nurodytus prieinamumo (nemokamos arba įperkamos paslaugos, greita ir patogią registraciją arba be jos, trumpas laukimo laikas nuo registracijos iki paslaugos suteikimo), nediskriminavimo, konfidencialumo ir privatumo, poreikių atitikimo, kompetencijos ir saugumo kriterijus. JPSPP modelio diegimas savivaldybėse apima: 1) JPSPP koordinacinio centro įsteigimą, JPSPP koordinavimo ir atvejo vadybos funkcijos įvedimą savivaldybėje. JPSPP koordinatorius šalia kitų savo funkcijų organizuoja „žemo slenksčio“, atvejo vadybos bei žmogaus teisių principais paremtas sveikatos priežiūros paslaugas, t. y. įvertina pasikonsultuoti atvykusio jauno žmogaus sveikatos poreikius, sudaro paslaugų teikimo planą, tarpininkauja jaunuoliui kreipiantis į asmens sveikatos priežiūros ar kitas ne sveikatos sektoriaus

⁴¹ LR sveikatos apsaugos ministro 2013 m. rugsėjo 23 d. įsakymas Nr. V-900 „Dėl nėščiųjų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūros tvarkos aprašo“.

⁴² LR sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymas Nr. V-1251 „Dėl stacionarinių asmens sveikatos priežiūros įstaigų vertinimo pagal naujagimiams palankios ligoninės reikalavimus tvarkos aprašo patvirtinimo“.

⁴³ LR sveikatos apsaugos ministro 2017 m. gruodžio 18 d. įsakymas Nr. V-1457 „Dėl Žindymo skatinimo komiteto sudarymo ir jo nuostatų patvirtinimo“.

⁴⁴ LR sveikatos apsaugos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. V-645 „Dėl Sveikatos specialistų tobulinimo programų derinimo taisyklių ir tobulinimo programų vertinimo komisijos nuostatų patvirtinimo“.

įstaigas bei palaiko nuolatinį ryšį su jaunuoliu tol, kol jo sveikatos problema būna išspręsta. 2) JPSPP institucinio ir funkcinio tinklo savivaldybėje sukūrimą, kurio veikla – sveikatos priežiūros paslaugų (sveikatos stiprinimo, prevencijos, gydymo, stebėsenos, konsultavimo) teikimas jaunimui aprašytas 6-ioose formalizuotuose JPSPP teikimo algoritmuose (detalizuojant kokius specialistai, kokiose institucijose, kada, kaip ir kokių tikslinių grupių jauniems žmonėms teikia paslaugas). Vienas iš algoritmų yra skirtas lytiškai plintančių ligų ir neplanuoto nėštumo neigiamo poveikio sveikatai mažinimui. Jį galima rasti adresu <http://sveikatostinklas.lt/lietuva/algoritmai/lytines-sveikatos-gerinimas/lytiskai-plintancios-infekcijos>. 3) sumaniomis inovacijomis paremto Nacionalinio jaunimo sveikatos interneto portalo www.sveikatostinklas.lt administravimą, kuriame jaunuoliai gali surasti ekspertų parengtą patikimą, sistemingą, lengvai prieinamą ir patrauklią formą pateiktą informaciją, skirtą sveikatos stiprinimui ir jaunimo įgalinimui rinktis sveiką gyvenimo būdą. Reprodukcinėi sveikatai Portale skirtos šios skiltys: „Kontracepcija“: <http://sveikatostinklas.lt/man-rupi/kontracepcija>; „Lytiniai santykiai“: <http://sveikatostinklas.lt/man-rupi/lytiniai-santykiai>; „Lytiškai plintančios ligos“: <http://sveikatostinklas.lt/man-rupi/lytiskai-plintancios-infekcijos>.

114. Papildomai JPSPP modelį diegiančiose savivaldybėse organizuojami mokymai ir supervizijos specialistams, sveikatinimo renginiai jaunimui, tėvystės įgūdžių mokymai tėvams (pvz., vieni jų buvo „kaip kalbėti su jaunuoliu jautriomis lytinės ir reprodukcinės sveikatos temomis“). Nors JPSPP modelis pradėtas diegti tik 2015 m. rugsėjį, JPSPP paslaugas jau gavo 4760, o sveikatinimo renginiuose ir mokymuose dalyvavo beveik 55 tūkstančiai jaunų žmonių (14–29 m. amžiaus). Portalo lankytojų skaičius siekia beveik 36 tūkst. ir nuolat didėja. Nors projektų įgyvendinimas baigėsi 2017 m. balandžio 30 d., tačiau visos 12 savivaldybių yra įsipareigojusios tęsti pradėtą veiklą ir sėkmingai tą daro. Taip pat, siekiant užtikrinti pradėtų veiklų tęstinumą bei JPSPP plėtrą, Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras yra paskirtas⁴⁵ vykdyti Portalo nacionalinės dalies administratoriaus ir Portalo regioninių dalių koordinatoriaus bei nacionalinio JPSPP koordinatoriaus funkcijas.

115. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 37 dalies.** Įstatymų projektai, kurie apribotų moterų teisę į saugius ir legalius abortus, 2011 – 2017 m. nebuvo priimti. 2016 m. rugsėjo 14 d. LR Seimas priėmė LR pagalbinio apvaisinimo įstatymą. 2014 m. Lietuvos akušerių ginekologų draugija atnaujino Nevaisingumo diagnostikos ir gydymo metodiką, kuria turi vadovautis visi sveikatos priežiūros specialistai. 2015 m. sausio 14 d. metodika buvo paskelbta SAM tinklalapyje http://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Veiklos_sritys/Asmens_sveikatos_prieziura/Diagnostikos_metodikos_ir_rekomendacijos/Methodikos/nevaisingumo_diagn_ir_gydymo_metodika.pdf.

⁴⁵ LR sveikatos apsaugos ministro 2017 m. kovo 23 d. įsakymas Nr. V-340.

116. Šeimos gydytojo ir gydytojo akušerio ginekologo, dirbančio pirminėje sveikatos priežiūroje, teikiamos paslaugos, susijusios su reprodukcinė sveikata, yra nemokamos ir prieinamos visiems apsidraudusiems pacientams (tai pat ir draudžiamiems valstybės lėšomis). Šeimos gydytojas ir gydytojas akušeris ginekologas, pas kurį lankosi moteris, gali suteikti informaciją apie įvairius modernios kontracepcijos būdus ir juos paskirti. 2016 m. pabaigoje SAM tinklalapyje buvo paskelbta Lietuvos akušerių ginekologų draugijos narių parengta Kontracepcijos metodika. Ji prieinama visiems sveikatos priežiūros specialistams. Ženklaus abortų moters pageidavimu skaičiaus sumažėjimas taip pat gali būti laikomas netiesioginiu vis plačiau naudojamų šiuolaikinės kontracepcijos metodų rodikliu. Per pastaruosius 7 metus abortų moteriai prašant skaičius sumažėjo daugiau nei pusantro karto (Priedas nr. 29). Mažėja ir jaunų gimdyvių (15-19 metų) skaičius (Priedas nr. 30).
117. 2016 m. SAM užsakymu rinkos ir visuomenės nuomonės tyrimų kompanija „Spinter tyrimai“ atliko Kontracepcijos priemonių žinomumo ir prieinamumo vertinimo tyrimą. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad daugiau kontracepcijos priemonių žino moterys, 18–35 m. respondentai, aukščiausio išsimokslinimo atstovai ir didmiesčių gyventojai. Tyrimo duomenimis, vyriškus prezervatyvus žino 97 proc., hormonines kontraceptines tabletes – 57 proc., hormoninę gimdos spiralę – 41 proc., o hormoninę skubią kontracepciją – 36 proc. apklaustųjų. Didesnį kontraceptinių priemonių prieinamumą nurodė 26–35 m. respondentai ir miestiečiai. 43 proc. apklaustųjų nurodė, kad jiems prieinamos daugelis klasikinių ar visos, net ir moderniausios, kontracepcijos priemonės ir tik 1 proc. apklaustųjų – kontraceptinės priemonės sunkiai prieinamos. 45 proc. apklaustųjų šis klausimas yra neaktualus. Beveik pusė (48 proc.) apklaustųjų, kuriems kontraceptinės priemonės yra sunkiai prieinamos, teigė, kad modernios kontracepcijos priemonės yra per brangios. 29 proc. teigė, kad trūksta apie šias priemones informacijos. 16 proc. teigė, kad nėra arba yra per mažai vietų, kur būtų galima patogiai įsigyti kontracepcijos priemones.

13 straipsnis

118. Lietuvoje vaikus auginančios šeimos remiamos skiriant joms pinigines išmokas. Vadovaujantis LR išmokų vaikams įstatymu, vaikus auginantiems ir (ar) globojantiems asmenims iš LR valstybės biudžeto mokamos šios išmokos: vienkartinė išmoka vaikui gimus ar įvaikinus (11 BSI⁴⁶), išmoka vaikui (0,79 BSI), papildomai mokama išmoka vaikui priklausomai nuo vaiko amžiaus (0,4 - 0,75 BSI), vienkartinė išmoka nėščiai moteriai (2 BSI), išmoka privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui (1,5 BSI), globos (rūpybos) išmoka (4 BSI), globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas (4 BSI), vienkartinė išmoka įsikurti (75 BSI), 6 BSI išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai (nuo 2018 m. sausio 1 d.) ir išmoka gimus vienu metu daugiau kaip vienam vaikui

⁴⁶ 2015 m. patvirtinta bazinė socialinė išmoka (BSI) – 38 eurai.

(4 BSI). Nuo 2018 m. sausio 1 d. įtvirtinta nauja išmokų rūšis – išmoka įvaikinus vaiką (8 BSI), kuri mokama 24 mėnesius.

119. Pagal LR išmokų vaikams įstatymą išmokos mokamos vienam iš vaiką auginančių (globojančių) asmenų. Tais atvejais, kai tėvai išsituokę, atsižvelgiant į vaiko interesus, išmokos mokamos tam asmeniui, su kuriuo teismo sprendimu yra nustatyta vaiko (vaikų) gyvenamoji vieta. Jei šeimos pajamos mažos, teikiama ir kita piniginė socialinė parama (socialinė pašalpa, būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijos, mokinių nemokamas maitinimas mokykloje, 1,5 BSI vienkartinė parama mokinio reikmenims įsigyti prasidedant naujiems mokslo metams).
120. Dėl valstybės teikiamos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams vienodomis sąlygomis turi teisę kreiptis bet kuris iš šeimos narių (vienas iš sutuoktinių, vienas iš bendrai gyvenančių asmenų, taip pat vyresnis kaip 18 metų vaikas) ar vienas gyvenantis asmuo, t. y. piniginės socialinės paramos tikslas – paremti tas šeimas ar asmenis, kurie dėl objektyvių priežasčių neturi pakankamai lėšų pragyvenimui, užtikrinti, kad visiems šalies gyventojams vienodomis sąlygomis būtų garantuojamos minimalios pajamos būtiniausiems poreikiams užtikrinti.
121. Nediskriminuojant lyties pagrindu parama skiriama ir būstui įsigyti ar išsinuomoti. Vadovaujantis LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymu, pagrindinis kriterijus, kuriuo vadovaujantis nustatoma asmenų, įskaitant moteris, ir šeimų teisė į paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, yra turtas ir pajamos. Nediskriminuojant lyties pagrindu moterys turi pilną teisę kartu su vyrais naudotis banko paskolomis. Komerciniai bankai prieš suteikdami būsto paskolas tikrina asmens (moters ar vyro) ar šeimos galimybes išsimokėti būsto paskolas, t. y. žiūrima, ar jie atitinka Atsakingojo skolinimo nuostatus⁴⁷. Minėto įstatymo 3 str. nustatytas lygiateisiškumo principas, kuriuo parama būstui įsigyti ar išsinuomoti teikiama užtikrinant asmenų ir šeimų lygybę. Bendri statistiniai duomenys apie išmokų skyrimą pateikiami 26 priede.

14 straipsnis

122. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2018 m. pradžioje, mieste gyveno 1 884 722, o kaime - 924 179 Lietuvos nuolatiniai gyventojai. 2018 m. pradžioje mieste gyveno 1 041 365 moterys, o kaime – 470 243. Vertinant nedarbo lygį, 2017 m. kaime vyrų nedarbo lygis buvo 12,3 proc., moterų – 9,5 proc. (mieste atitinkamai 6,6 ir 4,3 proc.). Visą darbo laiką 2017 m. dirbo 894,7 tūkst. miesto gyventojų (iš jų 470,9 tūkst. moterų) ir 343,5 tūkst. kaimo gyventojų (iš jų 150,4 tūkst. moterų). Daugiau kaimo moterų, nei vyrų buvo tarp dirbančiųjų ne visą darbo laiką.

⁴⁷ Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimas Nr. 03-144 „Dėl atsakingojo skolinimo nuostatų“.

123. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programoje buvo numatytos ir įgyvendinamos tokios priemonės, skirtos kaimo gyventojų (kaimo bendruomenių), vietos valdžios atstovų ir vietos verslininkų bendradarbiavimui ir visuomeninėms iniciatyvoms palaikyti – Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos IV krypties „LEADER metodo įgyvendinimas“ priskiriamos priemonės, kurių įgyvendinimas remiamas vietos veiklos grupių (toliau – VVG) organizavimo Lietuvos kaimo vietovėse principu. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos IV krypties „LEADER metodo įgyvendinimas“ tikslai – remti partnerystę tarp skirtingų sektorių, skatinti darnų regionų vystymąsi, mažinti gyventojų (miesto–kaimo, vyrų–moterų) atskirtį, ugdyti tolerantišką, veiklią, organizuotą kaimo bendruomenę, skatinti jaunimo integraciją į visuomeninius procesus, o per tai – ir skirtingų amžiaus grupių kaimo gyventojų bendradarbiavimo stiprinimą. Šiems tikslams pasiekti labai svarbūs LEADER metodą įgyvendinančių VVG formavimo principai, t. y. užtikrintas skirtingų sektorių partnerių atstovavimas grupėje, lyčių lygybė (VVG sudėtyje turi būti ne mažiau 40 proc. kurios nors lyties atstovų), užtikrintas jaunimo dalyvavimas.
124. Siekiant skatinti kaimo moterų užimtumą žemės ir ne žemės ūkio sektoriuose ir įvairinti jų pajamų šaltinius, taip gerinant kaimuose gyvenančių šeimų gyvenimo kokybę, reikėtų akcentuoti, jog Lietuvoje moterų, taip pat ir kaimo moterų galimybės dalyvauti įvairiuose ekonomikos sektoriuose įstatymų nėra ribojamos. Moterys nediskriminuojamos gali steigti savo individualųjį ar smulkųjį verslą taip pat, kaip ir vyrai (verslo liudijimų, Nuolatinių Lietuvos gyventojų individualiosios veiklos pažymų išdavimas ar galimybė steigti privačius juridinius asmenis tiek mieste, tiek kaimo vietovėse, nepriklauso nuo asmens, pretenduojančio užsiimti vienokia ar kitokia ne žemės ūkio komercine veikla, lyties).
125. Lietuvoje VVG veiklos teritorija apima 99 proc. visos Lietuvos kaimo vietovių teritorijos. Vietos plėtros strategijos 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu labiau nukreiptos į infrastruktūros kūrimą ir tvarkybą, tačiau didžioji dalis vietos projektų įgyvendinama siekiant didinti socialinę įtrauktį, ypač atskirtų grupių, įskaitant kaimo moteris ir jaunimą, gerinti gyvenimo sąlygas kaimo vietovėse, kuriant socialinę infrastuktūrą (dienos centrus mokyklinio amžiaus vaikams, krizės būstus nelaimių ištiktoms šeimoms, įskaitant smurto šeimose atvejus ir pan.).
126. Įgyvendinant ketvirtosios Programos Veiksmų plano priemonę „Remti kaimo gyventojų, moterų ir vyrų, veiklos įvairinimo ir smulkiojo ne žemės ūkio verslo skatinimo projektus Lietuvos kaimo vietovėse“, 2016 m. buvo paremta 17 projektų, iš jų 5 vykdomi moterų (572 234 Eur) ir 12 vyrų (1 654 731 Eur). Moterų pateiktuose projektuose numatyta vykdyti poilsiautojų ir kitą trumpalaikio apgyvendinimo veiklą, vyrų projektuose numatytos šios veiklos: poilsiautojų ir kita trumpalaikio apgyvendinimo veikla, atliekų tvarkymas ir šalinimas, fasavimo ir pakavimo veikla, statybos veiklos.

127. Kaimo, kaip ir miesto, moterys Lietuvoje turi tas pačias teises naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. Lietuvoje yra išplėtotas pirminės sveikatos priežiūros įstaigų tinklas. Lietuvos kaimo vietovėse veikia apie 525 medicinos punktų, kuriuose dirba bendruomenės slaugytojos ir periodiškai – 1–2 kartus per savaitę – atvyksta šeimos gydytojai. Prireikus moterys nukreipiamos konsultuotis ar gydytis pas gydytojus specialistus į rajono, regiono ar respublikos lygmens sveikatos priežiūros įstaigas.
128. Teisė tiesiogiai naudotis socialiniu draudimu užtikrinama visiems nepriklausomai nuo lyties. Remiantis Valstybinio socialinio draudimo įstatymu, ūkininkai ir jų partneriai draudžiami pensijų pagrindiniai ir papildomai dalimis, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokoms gauti ir sveikatos draudimu.
129. Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis 2017 m. šalyje veikė 116 įvairaus pavaldumo socialinės globos įstaigos senyvo amžiaus asmenims su 5701 vietų, 23 savarankiško gyvenimo namai senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims su 533 gyvenamosiomis vietomis. Taip pat visose savivaldybėse teikiamos pagalbos į namus paslaugos, socialinė globa ar integrali pagalba asmens namuose. Savivaldybės, gavusios asmens (šeimos nario, globėjo, kitų suinteresuotų asmenų) prašymą dėl socialinių paslaugų gavimo, nustato asmens socialinių paslaugų poreikius, pagal jo interesus organizuoja atitinkamas paslaugas ir iš dalies finansuoja socialinių paslaugų teikimą.
130. Pažymėtina, kad socialinės globos paslaugos Globos įstaigose neįgalioms moterims (mergaitėms) bei senyvo amžiaus moterims organizuojamos ir teikiamos, neišskiriant jų pagal lytį: asmuo įrašomas į eilę patekti į Globos įstaigas pagal dokumentų pateikimo datą, paslaugos Globos įstaigose teikiamos pagal įvertintus asmens individualius poreikius (Priedas nr. 34).
131. **Dėl rekomendacijų Lietuvai 39 dalies.** 2012 m. buvo patvirtintos Neįgalių vaikų, likusių be tėvų globos vaikų, suaugusių neįgalių asmenų socialinės globos namų deinstitutionalizacijos strateginės gairės, 2014 m. – Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas. 2017 m. vykdyta socialinės globos įstaigų pertvarka, kuria siekiama suformuoti nuoseklią ir koordinuotą pagalbos ir paslaugų sistemą, kuri sudarytų galimybes kiekvienam neįgaliam vaikui, likusiam be tėvų globos vaikui ar neįgaliam asmeniui gauti individualias pagal poreikius paslaugas ir reikiamą pagalbą, įsitraukti į bendruomenės gyvenimą. Šiam tikslui pasiekti yra kuriamos naujų formų bendruomeninės paslaugos – butuose ar gyvenamuosiuose namuose steigiami grupinio gyvenimo namai, bendruomeniniai vaikų globos namai vaikams, savarankiško gyvenimo namai ir kt. Bendruomeninių paslaugų esmė – užtikrinti neįgaliems asmenims artimą namų, šeimos sąlygoms aplinką, palaikyti ar ugdyti jų savarankiškumą. Globos įstaigos iki 2017 m. pabaigos įsteigė 11 grupinio gyvenimo namų, kuriuose apsigyveno 10 vaikų ir 62 suaugę asmenys su negalia. Išplėtotas bendruomeninių paslaugų spektras ir sukurta infrastruktūra atlieps ne tik šiuo metu Globos įstaigose

gyvenančių asmenų (tarp jų – ir neįgalių moterų) poreikius, bet ir pasitarnaus tam, kad reikiamas socialines paslaugas gaunantys bendruomenėje gyvenantys neįgalūs asmenys kuo ilgiau galėtų gyventi joje, nepatekdami į institucinę globą.

132.SADM šalies gyventojams finansuoja emocinę pagalbą telefonu, kurią teikia emocinės pagalbos telefonu tarnybos 5 linijomis: Jaunimo, Vaikų, Vilties, Moterų (pastarosios dvi veikia visa parą) bei Linija doverija.

15 straipsnis

133.Seimas 2015 m. kovo 26 d. priėmė CK ir susijusių įstatymų⁴⁸ pakeitimus, kuriais siekiama įgyvendinti 2006 m. Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos 12 straipsnio nuostatas dėl neįgalių asmenų teisių užtikrinimo, pakeistas asmens veiksnio ribojimo instituto teisinis reguliavimas. Nauji teisinio reguliavimo pakeitimai įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d. Pagrindiniai principai yra susiję su tuo, kad asmens veiksnys turi būti kuo mažiau ribojamas, asmens veiksnį ribojančios priemonės, kai yra būtinybė jas taikyti, turi būti kuo labiau individualizuotos, pritaikytos konkrečiam asmeniui ir visapusiškai pagrįstos. Jei kyla abejonių dėl asmens veiksnio ribojimo tikslingumo ar pagrįstumo, visos abejonės turi būti vertinamos asmens, kurį prašoma pripažinti neveiksniu tam tikroje srityje, naudai. Tai siekiama įgyvendinti tiek naujomis materialinės teisės taisyklėmis, tiek specialiomis procesinės teisės nuostatomis. CK įtvirtinti nauji 1) pagalbos priimančių sprendimų teikimo ir 2) išankstinio nurodymo teisiniai institutai.

134.Išankstiniai nurodymai, jų registravimas, pakeitimas, papildymas ir panaikinimas reglamentuoti CK 2.137¹-2.137³ straipsniuose. CK 3.279¹-3.279³ straipsniuose reglamentuotas pagalbos priimančių sprendimų institutas. Sudarytos prielaidos individualizuoti veiksnio ribojimo priemonės, taikomas konkrečiam asmeniui, ir įtvirtinta, kad asmens veiksnys galėtų būti apribotas arba asmuo galėtų būti pripažintas neveiksniu tik tam tikrose srityse, tokiu būdu taip pat siekiant kuo didesnės asmens teisių apsaugos ir kuo mažesnio asmens veiksnio ribojimo, taip pat šio ribojimo proporcingumo ir pagrįstumo. Pažymėtina, kad asmens veiksnys gali būti apribotas tik teismo tvarka.

135.Nuosavybės teisė reglamentuota CK ketvirtosios knygos V skyriuje, kuriame neįtvirtinta jokių diskriminacinių nuostatų lyties ar amžiaus pagrindu. Paveldėjimo teisė reglamentuota CK

⁴⁸ LR civilinio kodekso pakeitimo įstatymas Nr. XII-1566, LR civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymas Nr. XII-1567, LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 12, 13 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XII-1568, LR žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo Nr. I-1553 8, 9, 11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XII-1569, LR vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 7 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XII-1570.

penktojoje knygoje. CK neįtvirtina jokių diskriminacinių nuostatų lyties ar amžiaus pagrindu paveldėjimo teisės srityje. Nurodytos CK nuostatos 2011–2017 m. nesikeitė.

16 straipsnis

136. Dėl rekomendacijų Lietuvai 41 dalies. Pagrindiniai principai ir atitinkamos nuostatos, susijusios su vienodomis vyrų ir moterų teisėmis, 2011–2017 m. laikotarpyje nebuvo pakeisti. Pažymėtina, kad CK nereglamentuoja maksimalios amžiaus ribos, kada leidžiama sudaryti santuoką, taigi, neįtvirtina jokių diskriminacinių nuostatų lyties ar amžiaus pagrindu.

137. Dėl rekomendacijų Lietuvai 44 dalies. Komiteto rekomendacijos Lietuvai svarstytos įvairiuose formatuose. 2014 m. rugpjūčio 21 d. jos aptarinėtos Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos posėdyje. Įgyvendinant Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos posėdžio protokolo sprendimą, SADM 2018 rugpjūčio 28 d. raštu kreipėsi į ministerijas prašydama įvertinti Komiteto rekomendacijas Lietuvai bei numatyti rekomendacijų įgyvendinimo priemones pagal kompetenciją rengiamose ir įgyvendinamose programose. Rekomendacijos Lietuvai buvo išplatintos lietuvių kalba visų lygių valstybės institucijoms.